

Gevoelens van onveiligheid in een veilige buurt

Een kwantitatief onderzoek naar de oorzaken van onveiligheidsgevoelens in Rotterdam

Auteur thesis

Geoffrey Oliviera

377331

Master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid
Sociologie, Faculteit der Sociale wetenschappen

Erasmus Universiteit Rotterdam

Rotterdam, augustus 2015

Gevoelens van onveiligheid in een veilige buurt

*Een kwantitatief onderzoek naar de oorzaken van onveiligheidsgevoelens in
Rotterdam*

Voorwoord

Deze studie richt zich op de veiligheidsbeleving van de Rotterdamse burger, waarbij er gekeken is naar de veiligheidsbeleving van de Rotterdamse burger in zijn of haar eigen woonbuurt. Voor dit onderzoek is een kwantitatief multilevel analyse verricht met de data van het meetinstrument het Wijkprofiel. De resultaten laten zien dat de veiligheidsbeleving voor het overgrote deel worden verklaard door individuele kenmerken zoals geslacht, leeftijd, vertrouwen in de overheid, tevredenheid met de buurt en de risicoperceptie van de burger. Op buurniveau zijn er verbanden gevonden voor de objectieve criminaliteit en de sociale cohesie. Naast dit onderzoek is er gekeken naar verbanden tussen alle thema's van het Wijkprofiel en de veiligheidsbeleving. De resultaten hiervan laten zien dat elk thema in verband staat met de veiligheidsbeleving, maar dat deze verbanden door de veelheid aan variabelen beleidsmatig weinig waarde hebben.

Sleutelwoorden: subjectieve veiligheid, objectieve veiligheid, multilevel analyse, meetinstrument.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding	5
1.1 Het Wijkprofiel	5
1.2 De veiligheid in Rotterdam	7
1.3 Probleemstelling	9
1.4 Doel onderzoek	10
1.5 Maatschappelijke relevantie	11
1.6 Wetenschappelijke relevantie	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Wat is subjectieve veiligheid?	12
2.2 Wat zijn de determinanten van subjectieve veiligheid?	14
2.2.1 Sociale buurtkenmerken	15
2.2.2 Fysieke buurtkenmerken	18
2.2.3 Individuele kenmerken	19
2.3 Conceptueel model	21
Conceptueel model	22
3. Data en Analyse	23
3.1 Afhankelijke variabele	23
3.2 Onafhankelijke variabelen op individueel niveau	23
3.3 Onafhankelijke variabelen op buurniveau	26
3.5 Overzicht variabelen	31
4. Resultaten	31
4.1 Multilevelanalyse	33
Subjectieve veiligheid als afhankelijke variabele	33
4.2 Verbanden veiligheidsbeleving per thema	36
4.2.1 Thema Veilig	40
4.2.2 Thema sociaal	42
4.2.3 Thema Fysiek	44
5. Conclusie & Discussie	46
Literatuur	51
Bijlagen	53

1. Inleiding

‘Rotterdam wordt steeds veiliger’, stellen verschillende media na het uitkomen van de nieuwe veiligheidsindex van Rotterdam begin 2014. Ook burgemeester Aboutaleb is te spreken over de uitkomsten, zo laat hij weten: *"Rotterdam is de afgelopen jaren aantoonbaar veiliger geworden dankzij de inzet van velen. Die trend zet nog steeds door en daar ben ik trots op. Maar tegelijkertijd zien we dat in sommige wijken de bewoners dat niet zo ervaren. Zaken als bijvoorbeeld werkloosheid en slechte woonruimte hebben een negatief effect op de veiligheidsbeleving. Dat vraagt naast gerichte inzet op veiligheidsgebied, om investeringen op de langere termijn op sociaaleconomisch terrein, huisvesting en onderwijs."* (CCV Nieuws, 2014). De uitspraak is enigszins ambivalent. Rotterdam is veiliger geworden als er wordt gekeken naar de gemeten veiligheid, er is minder geregistreerde criminaliteit en er hebben minder delicten plaatsgevonden. Maar tegelijkertijd is er gemeten dat in sommige wijken bewoners dat niet zo ervaren en is men zich juist onveiliger gaan voelen. De veiligheidsbeleving is dus méér dan alleen de geregistreerde criminaliteit, het gaat er tenslotte ook om of mensen zich veilig voelen. De geregistreerde veiligheid wordt samen met zelfgerapporteerde slachtofferschap van bewoners ‘objectieve veiligheid’ genoemd en bestaat uit de criminaliteit die door de politie geregistreerd is. Deze vorm van veiligheid wordt vaak gebruikt als graadmeter voor de daadwerkelijke veiligheid. Uitspraken zoals “Rotterdam is veiliger geworden” zijn gebaseerd op de geregistreerde criminaliteit en het zelfgerapporteerde slachtofferschap van bewoners. Maar wanneer is een wijk eigenlijk veilig? En kan een wijk veilig zijn als men zich er niet veilig voelt? De gemeente Rotterdam heeft het leefbaar maken van haar stad hoog in het vaandel staan en het verbeteren van veiligheidsgevoelens is daar een belangrijk onderdeel van. Gevoelens van onveiligheid laten zich echter lastig definiëren en het is voor de gemeente een lastige taak gebleken om deze gevoelens te verminderen. *“Het gaat niet alleen om het daadwerkelijke gevaar, zelfs niet alleen om de risicoperceptie die burgers hebben om slachtoffer te worden. Het gaat hierbij ook over meer algemene gevoelens van onbehagen en onzekerheid over de buurt”* (Wittebrood, 2007).

1.1 Het Wijkprofiel

Als graadmeter voor het meten van de veiligheid in Rotterdam is de afgelopen jaren de Rotterdamse veiligheidsindex voor gebruikt. Deze index is in 2001 opgezet en meet al ruim tien jaar zowel de objectieve als de subjectieve veiligheid van de stad. Het peiljaar dat hiervoor wordt gebruikt is 1999 en is daarmee gedateerd. De situatie is in de loop der jaren flink veranderd en daardoor voldoet deze index ten heden dage niet meer aan de wensen van de gemeente en haar beleidsbepalers. Ook beleidsmatig zitten er beperkingen aan de Veiligheidsindex, zo kunnen wijken niet goed met elkaar

worden vergeleken omdat er vooral stadsgemiddelden worden berekend en ontbreekt er een apart inzicht in de subjectieve en objectieve ontwikkelingen van veiligheid in één instrument. De behoefte aan een nieuw meetinstrument is door de gemeente Rotterdam beantwoord met het Wijkprofiel. Het Wijkprofiel is een monitorinstrument dat gebiedsgericht werken ondersteunt en is een samenvoeging van de Rotterdamse veiligheidsindex (veilig), de Rotterdamse sociale index (sociaal) en een nieuw ontwikkelde fysieke index (fysiek). Deze drie indexen vormen samen de triade van het Wijkprofiel. Daarnaast beschikt het Wijkprofiel bovendien over demografische en stedenbouwkundige kenmerken van de Rotterdamse wijken. Een voordeel ten opzichte van eerdere indexen is dat het wijkprofiel per wijk of buurt op een overzichtelijke wijze de indexcijfers laat zien, die bovendien weer zijn onderverdeeld in subjectieve en objectieve cijfers. Hiermee kan in een oogopslag een samenhangend oordeel worden gevormd over de feitelijke en door de bewoners beleefde situatie in een bepaalde wijk en kan er een integrale afweging worden gemaakt om specifiek per gebied en stedelijk prioriteiten te stellen.

De ontwikkelaars van het wijkprofiel stellen dat het wijkprofiel vooral dient als een signaleringsinstrument. In een brief aan de burgemeester zeggen zij het volgende: *“Met het wijkprofiel wordt inzicht verkregen op welke thema’s en in welke wijken het relatief goed of relatief slecht gaat. Het is met nadruk een signaleringsinstrument (“thermometer”). De verkregen signalen moeten vervolgens verder worden geduid. Op wijk/gebiedsniveau moet het gesprek aangegaan worden met partners, bewoners en ondernemers in de wijk over wat er in de wijk aan de hand is en waar (het eerst) wat aan gedaan moet worden. Het wijkprofiel vormt dan ook een belangrijk instrument voor het gezamenlijk definiëren van gebiedsambities en de inspanningen om die ambities te realiseren, uitmondend in een gebiedsplan. [...] Ook op stedelijk niveau kunnen met behulp van het wijkprofiel beleidsprioriteiten worden gesteld omdat uit het wijkprofiel kan worden afgeleid welke beleidsthema’s en wijken in de stad (extra) aandacht behoeven. Het wijkprofiel is ook bruikbaar bij de verdeling van reguliere stedelijke capaciteit over de wijken.”*

Het Wijkprofiel dient dus als meetinstrument voor de gemeente Rotterdam en is onderverdeeld in de drie thema’s sociaal, fysiek en veilig. Deze thema’s zijn naast de respons van ruim 14.000 respondenten voorzien van ruim 300 buurtkenmerken die afkomstig zijn van de sociale index. Het thema veilig omvat de onderwerpen: diefstal, geweld, inbraak, vandalisme, overlast en veiligheidsbeleving. Het thema sociaal omvat de onderwerpen capaciteiten, meedoen, leefomgeving, binding en beleving kwaliteit van leven. Het thema fysiek bestaat uit de onderwerpen vastgoed, openbare ruimte, voorzieningen, milieu en woonbeleving. Alle thema’s bestaan uit zowel objectieve en subjectieve scores en zijn duidelijk onderscheiden in het Wijkprofiel (bijlage 1). De objectieve score is opgebouwd uit indicatoren die afkomstig zijn uit diverse registraties en uit enquêtevragen waarbij de respondent is gevraagd naar

feiten (zoals het behaalde opleidingsniveau) of gedragingen (zoals deelname aan maatschappelijke activiteiten). De subjectieve score bestaat uit indicatoren afkomstig uit enquêtevragen waarbij er is gevraagd naar meningen (zoals het hebben van vertrouwen in de overheid), waarderingen (zoals tevredenheid over de woonsituatie) en hun perceptie van slachtofferschap en criminaliteit. De cijfers worden in het wijkprofiel weergegeven als indexscore maar in dit onderzoek zal gebruik gemaakt worden van de onbewerkte data die beschikbaar is gesteld door de gemeente Rotterdam. De totstandkoming en de berekening van de indexscores zullen daarom hier ook niet behandeld worden.

1.2 De veiligheid in Rotterdam

Zoals in de inleiding al duidelijk is geworden stelt Burgemeester Aboutaleb dat uit het Wijkprofiel blijkt dat er een discrepantie bestaat tussen de subjectieve en objectieve veiligheid in sommige wijken van de stad. Het wijkprofiel laat echter zien dat niet elke wijk slechter scoort op de subjectieve veiligheid in vergelijking met de objectieve veiligheid. In sommige buurten zijn deze scores nagenoeg gelijk. In wijken zoals Hillegersberg-Schiebroek, Prins Alexander en gebieden in het centrum scoren de subjectieve componenten zelfs beter dan de objectieve componenten als het gaat om veiligheid. Bij de wijken Delfshaven, Charlois en Feijenoord scoort de subjectieve veiligheid wel slechter dan de objectieve veiligheid. De objectieve veiligheid is in het Wijkprofiel gemeten met behulp van politiecijfers door te kijken naar het aantal meldingen van misdrijven in de stad per buurt. Daarnaast wordt slachtofferschap dat door respondenten zelf gemeld wordt, ook meegenomen bij de objectieve veiligheid. Een belangrijke kanttekening die hierbij gemaakt dient te worden is dat er nooit volledige informatie is van de feitelijke situatie. Zo bestaat er *verborgen criminaliteit*, waarbij de criminaliteit zich onttrekt aan de politie, bijvoorbeeld omdat men geen aangifte durft te doen of het niet de moeite waard vindt om aangifte te doen. Toch zal er in dit onderzoek gebruik gemaakt worden van de term 'objectieve veiligheid' en niet van het begrip 'geregistreerde veiligheid', omdat in vrijwel alle literatuur, zo ook in de Rotterdamse veiligheidsindex, gebruik wordt gemaakt van het begrip objectieve veiligheid. Objectieve veiligheid bestaat dus uit een meetbaar element in de vorm van registraties en meldingen en kan daardoor erg makkelijk aan een cijfer worden gekoppeld. Maar zoals gezegd kan deze vorm van veiligheid niet meer worden gezien als belangrijkste voorspeller van veiligheidsgevoelens (Bernasco, 2008). De subjectieve veiligheid is een breder begrip en dient in de context van dit onderzoek duidelijker afgebakend te worden. Met de subjectieve veiligheid wordt de veiligheidsbeleving van de Rotterdamse burger in haar eigen woonbuurt bedoeld. Dit zal in paragraaf 2.1 uitvoerig aan bod komen.

De discrepantie tussen deze twee componenten in sommige wijken roept echter een aantal vragen op. Is de discrepantie tussen geregistreerde veiligheid en subjectieve veiligheid in Rotterdam te verklaren? Het Wijkprofiel biedt de mogelijkheid, in tegenstelling tot de veiligheidsindex en de sociale index, om

verschillende thema's in één instrument met elkaar te vergelijken en zal er onderzocht worden welke invloed sociale en fysieke kenmerken hebben op de veiligheidsbeleving. In dit onderzoek staat daarom het Wijkprofiel centraal en zal er een eerste poging gewaagd worden om verbanden te vinden tussen de veiligheidsbeleving met de thema's veilig, sociaal en fysiek.

Hoe valt het te verklaren dat mensen zich onveilig voelen? Volgens Wittebrood zijn verschillende factoren van invloed op de gepercipieerde leefbaarheid en veiligheid. Dit zijn; (1) de fysieke kenmerken van de buurt, (2) de sociale kenmerken van een buurt en (3) de individuele kenmerken van respondenten (Wittebrood, 2008 p.35). Deze drie onderdelen worden onderbouwd door verschillende grote sociologische theorieën. Zo kan er bij de fysieke kenmerken gedacht worden aan de *broken window theory* (Wilson et. al., 1982), waarbij kleine vormen van criminaliteit of verloedering, zoals gebroken ramen een signaal geven dat dergelijk verval de norm is, dat weer kan leiden tot meer criminaliteit. De *defensible space* theorie (Newman, 1972) stelt dat de inrichting van een buurt van invloed is op de mate van sociale controle en daarmee criminaliteit voorkomen kan worden. Ook de theorie van Blokland van publieke familiariteit (Blokland, 2009) ondersteunt de stelling van Wittebrood. Blokland stelt dat een wijk met weinig publieke familiariteit kan zorgen voor een afname van de sociale cohesie en mensen zich minder vertrouwd kunnen voelen in de buurt waardoor zij zich onveiliger kunnen gaan voelen. Het gaat hier volgens Blokland om de oppervlakkige ontmoetingen tussen buurtbewoners die ervoor zorgen dat zij zich vertrouwd gaan voelen in eigen buurt. Een andere theorie die stelt dat sociale mechanismen ten grondslag kunnen liggen aan de veiligheidsbeleving is *collective efficacy* (Sampson, 1997). Collective efficacy refereert naar het vermogen en de welwillendheid van leden van een groep om het gedrag van andere leden uit die groep onder controle te hebben. Met andere woorden; in hoeverre zijn buurtbewoners bereid in te grijpen om de veiligheid en orde te handhaven. Hierbij draait het om wederzijds vertrouwen en de bereidheid om in te grijpen als er individuen afwijken van collectieve normen en waarden. Tot slot dient er volgens Wittebrood bovenal gekeken te worden naar individuele kenmerken van bewoners, omdat individuele kenmerken zoals geslacht en leeftijd van invloed kunnen zijn op de veiligheidsbeleving.

In dit onderzoek zal de subjectieve veiligheid als afhankelijke variabele dienen en zal er met behulp van data uit het Wijkprofiel gezocht worden naar mogelijke verklaringen. Eerst zal er met behulp van een literatuuronderzoek de reeds bestaande theorie omtrent subjectieve veiligheid verkend worden. Dit mondt uit in een conceptueel model en deze zal aan de hand van data uit het Wijkprofiel getoetst worden. Daarnaast heeft de Gemeente Rotterdam de wens om een overzicht te krijgen van de invloed van elk thema uit het Wijkprofiel op de veiligheidsbeleving zoals deze in het Wijkprofiel gemeten zijn. Hiervoor zal er worden gekeken naar de samenhang tussen alle thema's uit het Wijkprofiel en de subjectieve veiligheid. Dit tweede deel van de analyse is, in tegenstelling tot het eerste deel, in

wetenschappelijk opzicht geen goede methode, gezien er zonder enige theoretische onderbouwing gezocht wordt naar verbanden. Toch zullen deze analyses in dit onderzoek verwerkt worden omdat de gemeente Rotterdam hier expliciet om heeft gevraagd. De inzet van de gemeente is om inzichtelijk te krijgen welke invloed de verschillende thema's hebben op de veiligheidsbeleving in Rotterdam, er is daardoor weinig ruimte om dit onderzoek op een breder maatschappelijk thema te betrekken.

Multilevel analyse

In de vorige paragraaf is naar voren gekomen dat dat er in dit onderzoek gekeken zal worden naar zowel variabelen op individueel niveau, als op buurniveau. De respondenten uit dit onderzoek zijn in te delen in de wijken waarin zij wonen en daardoor is er sprake van geclusterde data. Er is sprake van geclusterde data als de data van de hele studie kan worden gecategoriseerd in een aantal groepen, zogenaamde 'clusters'. In dit onderzoek zijn de respondenten ingedeeld in verschillende wijken waardoor er een hiërarchische structuur ontstaat. Het kenmerk van geclusterde data is dat de antwoorden van de respondenten uit dezelfde wijk meer op elkaar lijken dan de antwoorden van respondenten uit andere wijken. Om voor dit effect te kunnen corrigeren zal er multilevel regressie worden uitgevoerd. De variatie in de afhankelijke variabele, in dit geval de veiligheidsbeleving, zal zogezegd worden opgesplitst in persoon-gerelateerde component en in een buurt-gerelateerde component. Er zijn daardoor dus twee eenheden: individuele kenmerken zijn eenheden op het eerste niveau en de buurtkenmerken zijn eenheden op het tweede niveau en zal de buurt worden gezien als de contextuele variabelen. Multilevel neemt deze eenheden beide mee in één analyse. Daarnaast is het mogelijk om missende data op buurniveau toe te voegen aan het databestand. Over de buurten die van elkaar worden onderscheiden is immers meer data bekend dan er alleen in de dataset aanwezig is. Om aan data te komen op buurniveau zal er gebruik gemaakt worden van gegevens die verkregen zijn van de gemeente Rotterdam, daarnaast zullen er ook gegevens gebruikt worden van de website Rotterdam in cijfers.nl.

1.3 Probleemstelling

In dit onderzoek staan gevoelens van onveiligheid van Rotterdamse bewoners centraal. En zal er gezocht worden naar mogelijke verklaringen voor de gevoelens van onveiligheid die burgers ervaren in hun directe woonomgeving. De probleemstelling in dit onderzoek luidt als volgt:

“Hoe kunnen gevoelens van onveiligheid in Rotterdamse buurten verklaard worden, en welke rol spelen individuele kenmerken van bewoners en buurtkenmerken (waaronder geregistreeerde veiligheid) hierin?”

Met behulp van de onderstaande deelvragen zal worden getracht de probleemstelling te beantwoorden:

1. Wat wordt er precies bedoeld met het begrip subjectieve veiligheid en welke concepten kunnen hiervoor worden gebruikt?
2. In welke mate is er een discrepantie tussen objectieve en subjectieve veiligheid in Rotterdam?
3. Wat is de relatie tussen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid?
4. Welke individuele kenmerken zijn van invloed op subjectieve veiligheidsgevoelens?
5. Welke buurtkenmerken zijn van invloed op subjectieve veiligheidsgevoelens?
6. Wat is de samenhang tussen subjectieve veiligheid en andere buurtkenmerken uit het Wijkprofiel?

Om de probleemstelling te kunnen beantwoorden dient er eerst gekeken te worden wat de relatie is tussen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid, hiervoor dienen twee vragen gesteld te worden: Scoort de subjectieve veiligheid in het wijkprofiel slechter dan de objectieve veiligheid? En in welke mate kan in Rotterdam de subjectieve veiligheid verklaard worden door de objectieve veiligheid? Vervolgens zal er gekeken worden naar de mogelijke factoren die nog meer van invloed kunnen zijn op gevoelens van onveiligheid. Hierbij wordt er onderscheid gemaakt naar een verklaring op individueel niveau of op buurniveau. Dit onderscheidt resulteert in een tweetal mogelijke verklaringen, er kan sprake zijn van een (1) samenstellings- of (2) buurteffect. Een samenstellingseffect betekent dat gevoelens van onveiligheid verklaard kunnen worden aan de hand van individuele kenmerken van burgers, zoals geslacht of leeftijd. Een buurteffect houdt in dat kenmerken van de buurt van invloed zijn op onveiligheidsgevoelens. Deze kenmerken kunnen niet worden herleid tot kenmerken van buurtbewoners als individu, maar het gaat hierbij om sociale of fysieke kenmerken van de buurt zelf.

1.4 Doel onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om met behulp van het nieuwe meetinstrument 'het wijkprofiel' inzichtelijk te krijgen welke kenmerken een rol spelen bij de veiligheidsbeleving in Rotterdamse buurten. Eventuele samenstellingseffecten en/of buurteffecten dienen achterhaald te worden zodat een verklaring kan worden gegeven voor de discrepantie tussen geregistreerde veiligheid en subjectieve veiligheid zoals naar voren is gekomen in de veiligheidsindex van Rotterdam. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is om voor de gemeente Rotterdam inzichtelijk te maken welke determinanten hierbij een rol spelen zodat de gemeente Rotterdam de subjectieve veiligheid in Rotterdam kan verbeteren.

1.5 Maatschappelijke relevantie

De gemeente Rotterdam wil het wijkprofiel gebruiken als graadmeter voor de stad. Het is daarom van belang in kaart te brengen in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van een discrepantie tussen de objectieve en subjectieve veiligheid. Is dit terug te vinden in alle buurten of wordt dit probleem in sommige buurten niet gemeten? Het in kaart brengen van mogelijke determinanten voor de veiligheidsbeleving kan de gemeente Rotterdam helpen om de problemen betreffende de veiligheidsbeleving in Rotterdam gericht aan te pakken en daarmee op te lossen. Gevoelens van onveiligheid kunnen verschillende maatschappelijke gevolgen hebben. De veiligheidsbeleving speelt een rol bij het gedrag van mensen, zo kunnen mensen zich steeds meer terug trekken of bepaalde plekken vermijden. Het vermijden van sommige plaatsen en het kan bovendien leiden tot een toename in wantrouwen. Bovendien kunnen van gevoelens van onveiligheid en de daarop mogelijke gedragsreacties een negatieve invloed hebben op de levenskwaliteit van mensen (van den Boer, 2005). Behalve individuele gevolgen kunnen gevoelens van onveiligheid ook gevolgen hebben voor de maatschappij. Sampson (1997) stelt dat subjectieve onveiligheid kan leiden tot een verzwakking van de informele sociale controle processen die criminaliteit en wanorde tegen gaan (Sampson, 1997). De omgeving waar mensen zich verantwoordelijk voor voelen en de bereidheid hebben deze te verdedigen wordt kleiner. Minder sociale controle kan leiden tot meer criminaliteit. Angst stimuleert daarnaast niet dat er collectieve acties tegen criminaliteit ondernomen worden. Het zorgt voor wantrouwen en argwaan onder buurtbewoners. Hierdoor zal het moeilijker zijn om formele en informele samenwerkingsverbanden tussen bewoners te vormen om problemen in de buurt aan te pakken.

1.6 Wetenschappelijke relevantie

In de wetenschappelijke literatuur is vandaag de dag veel te vinden over gevoelens van onveiligheid, daardoor is de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek enigszins mager te noemen. Toch leggen diverse studies steeds de nadruk op een verschillende verklaring. Gernerden (2006) legt de nadruk op de fysieke inrichting en stelt dat de staat van een wijk belangrijk is voor het gevoel van veiligheid onder haar burgers. Oppelaar (2011) legt de focus grotendeels op de sociale processen binnen een buurt en kijkt hierbij vooral naar de sociale cohesie en samenstelling. Een onderzoek naar de determinanten van subjectieve veiligheid is echter nog nooit onderzocht in Rotterdam, en het is daarom niet precies duidelijk wat precies een rol speelt bij het verklaren van de veiligheidsbeleving in Rotterdam. Dit onderzoek heeft als wetenschappelijke relevantie om de determinanten van gevoelens van onveiligheid binnen Rotterdam in kaart te brengen.

2. Theoretisch kader

Het theoretisch kader is opgebouwd in een drietal onderdelen. In het eerste deel van paragraaf 1 zal het begrip veiligheid besproken worden en zal er worden uitgelegd hoe dit begrip in de loop der jaren geïnterpreteerd en geconceptualiseerd is. In de tweede paragraaf zullen de mogelijke determinanten van het begrip subjectieve veiligheid aan bod komen. Tot slot zal in de derde paragraaf het conceptueel model besproken worden dat is geconstrueerd op basis van de besproken theorie.

2.1 Wat is subjectieve veiligheid?

Het streven naar een veilige samenleving is een belangrijk onderdeel van het hedendaagse stedelijk beleid. Veiligheid is een van de kerntaken van de hedendaagse overheid en staat hoog op de agenda,

nagenoeg alle politieke partijen hebben het belang van een veilige samenleving hoog op hun agenda staan. Iedereen weet wat er met veiligheid wordt bedoeld, maar toch is deze consensus geen garantie gebleken voor een eenduidige conceptualisering van het begrip. Het begrip veiligheid is volgens Vanderveen een meerdimensionaal begrip dat op verschillende manieren gemeten kan worden waarbij niet elke manier tot dezelfde resultaten leidt (Vanderveen, 2006). Veiligheid wordt vanaf het begin van de jaren zeventig uitvoerig behandeld in de wetenschappelijke literatuur en het begrip is in de loop der jaren vaak van inhoud veranderd. Een van de eerste theoretische modellen over veiligheid is het *crime-causes-fear*, stelt dat er een directe relatie bestaat tussen de objectieve veiligheid (*crime*) en de subjectieve veiligheid (*fear*) (Vanderveen, 2006, p.42). Dit model stelt dat er een directe relatie bestaat tussen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid. In de jaren '70 werd subjectieve veiligheid gezien als het resultaat van de daadwerkelijke veiligheid in de buurt. De verhoudingen en de interpretaties van deze twee onderdelen zijn in de loop der jaren echter vaak verandering onderhevig geweest (Vanderveen, 2006) en in de jaren daarna werden er verschillende theorieën ontwikkeld om de objectieve en subjectieve veiligheid te verklaren. Hierbij zijn er twee vaststellingen geweest die de boventoon voerden. Zo kwamen gevoelens van onveiligheid niet overeen met objectieve criminaliteit, terwijl sociale factoren zoals gender en woonomgeving wél een rol speelden. De tweede vaststelling werd de veiligheidsparadox genoemd. Hierbij kwam in onderzoek naar voren dat gevoelens van onveiligheid juist afnemen bij groepen waarbij de kans op slachtofferschap toeneemt en vice versa. De categorieën mensen die een klein risico op slachtofferschap lopen, voelen zich relatief sterk bedreigd door criminaliteit en slachtofferschap (Covington et al., 1991). Elchardus (2003) onderscheidt twee paradigma's die als verklaringsmodellen dienen en ziet deze paradigma's als overkoepelende theorieën over de algemene denkwijze en handelingen van de mens die in de meeste specifiekere, maar ook recentere theorieën omtrent de veiligheidsbeleving van invloed zijn. Een van deze paradigma's is het rationalistisch paradigma. Het rationalistisch paradigma stelt een rationele denkwijze centraal als het gaat om gevoelens van onveiligheid. Deze gevoelens worden geïnterpreteerd als een juiste weerspiegeling van het werkelijke risico (1), de vatbaarheid van slachtofferschap en de waarschijnlijke ernst van de gevolgen van slachtofferschap (2) en de mate waarin met hulpeloos staat tegenover die risico's (3) (Killias, 1998; Killias et. al., 2000). Het rationalistisch paradigma stelt dus dat gevoelens van onveiligheid via deze drie processen worden geïnterpreteerd en linkt deze gevoelens dus aan het gevolg van criminaliteit. Het gaat immers om de mate waarin mensen zich bedreigd voelen door de risico op slachtofferschap, hun hulpeloosheid en kwetsbaarheid ten opzichte van criminaliteit. Het tweede paradigma dat Elchardus onderscheidt is het symbolisch paradigma. Dit paradigma stelt hierbij de meer maatschappelijke gevoelens van onveiligheid centraal. Net zoals de veiligheidsbeleving op sociaal-cultureel niveau (Wittebrood, 2008) zal ook het symbolisch paradigma verder niet aan bod komen in dit onderzoek.

Wanneer er in dit onderzoek gesproken wordt over de subjectieve veiligheid wordt hiermee de veiligheidsbeleving bedoeld die men ervaart in zijn of haar buurt. Volgens Oppelaar (2011) bevat het begrip onveiligheidsgevoelens meerdere lagen. *“De veiligheidsbeleving is een veelgebruikt construct is voor een veelvoud aan emoties, opvattingen en opinies, bijvoorbeeld de angst slachtoffer te worden, de inschatting van de kans op slachtofferschap en de bezorgdheid over de wijze waarop de criminaliteit zich ontwikkeld”* (p.9). In dat onderzoek, uitgevoerd voor het Cultureel planbureau in 2006, worden er drie niveaus onderscheiden waaruit gevoelens van onveiligheid zijn opgebouwd. Het individueel niveau, het situationeel niveau en op sociaal-cultureel niveau (Wittebrood, 2006). Bij individuele context staat de persoonlijke situatie centraal en gaat het erom of men in bepaalde situaties in haar eigen buurt gevoelens van onveiligheid ervaart, zoals de angst om slachtoffer te worden als men s avonds over straat loopt. Bij de situationele context staat de directe omgeving van de persoon centraal. Hierbij gaat het om de objectieve criminaliteit in de buurt, de sociale samenstelling of bijvoorbeeld de mate van verloedering in de buurt. Het derde niveau wordt door Wittebrood omschreven als angst op maatschappelijk niveau. Op dit niveau wordt de onveiligheidsbeleving beïnvloed door thema's op maatschappelijk niveau en dus in een bredere context, zoals de angst voor oorlog of een terroristische aanslag. In dit onderzoek ligt de focus op individuele gevoelens van onveiligheid die men ervaart in zijn of haar eigen woonomgeving. En zullen angsten voor bijvoorbeeld oorlog, natuurrampen of terrorisme verder niet worden meegenomen.

2.2 Wat zijn de determinanten van subjectieve veiligheid?

Er is veel onderzoek gedaan naar de factoren die van invloed zijn op gevoelens van onveiligheid. Het rationalistisch paradigma stelt dat het proces van subjectieve veiligheid gaat via de inschatting van het risico, de mate van kwetsbaarheid en hulpeloosheid van een persoon. Deze benaderingswijze komt zeer duidelijk tot uiting in de manier waarop de effecten van sociodemografische variabelen zoals geslacht, leeftijd en sociaal economische status worden geïnterpreteerd via de notie van sociale en fysieke kwetsbaarheid (Skogan et. al., 1981; McCou, et al., 1996). Daarnaast is er in de vorige paragraaf benoemd dat er door drie niveaus zijn onderscheiden, namelijk het individuele niveau (1), waarbij persoonlijkheid, kwetsbaarheid, slachtofferervaringen en de sociale omgeving van een individu centraal staan (Hale, 1996), de situationele context (2), waarbij de sociale cohesie, sociale samenstelling, criminaliteit, verloedering en overlast, oftewel invloeden op buurtniveau, centraal staan en tot slot de sociaal-culturele context (3), waarbij ontwikkelingen in de media, mondiale gebeurtenissen zoals terrorisme en grotere sociologische theorieën zoals individualisering centraal staan (Wittebrood, 2006). De sociaal-culturele context heeft grote raakvlakken met het verklaren van angst op maatschappelijk niveau en niet zozeer met de veiligheidsbeleving op individueel niveau in de

buurt. De stimuli van de sociaal-culturele context staan verder niet centraal in dit onderzoek, maar worden hier nu slechts benoemd. Eerst zal er gekeken worden naar de individuele en situationele context zoals dat is gedaan door Wittebrood et. al. Uit deze twee niveaus kunnen vervolgens een aantal mogelijke determinanten van gevoelens van onveiligheid worden gehaald. Uit de individuele context zijn dit vanzelfsprekend kenmerken op individueel niveau, en uit de situationele context worden er kenmerken op buurniveau gehaald. De kenmerken op buurniveau zullen worden verdeeld in fysieke buurtkenmerken en sociale buurtkenmerken.

2.2.1 Sociale buurtkenmerken

“Naarmate de sociale cohesie in een buurt lager is, wordt meer criminaliteit en verloedering gepercipieerd.” (Wittebrood, 2006, p.33) Ondanks dat in een vergelijkbaar onderzoek van Wittebrood de grootste verklaringen worden gevonden op individueel niveau, zijn er ook significante verschillen gevonden voor sociale buurtkenmerken (Wittebrood, 2006, p.33). De belangrijkste indicatoren zijn; de sociale samenstelling, de mate van overlast en verloedering en de sociale cohesie. Het merendeel van de hier genoemde factoren heeft betrekking op de woonomgeving, maar zij vinden het aannemelijk dat ook buiten de directe omgeving de angst voor criminaliteit beïnvloedt, bijvoorbeeld in het openbaar vervoer, in winkelgebieden en in uitgaansgelegenheden. Het gevoel dat het in de directe leefomgeving bijvoorbeeld economisch slecht(er) gaat en dat de samenleving er op achteruit gaat zijn daarbij ook oorzaken van gevoelens van onveiligheid. De binding die bewoners met hun buurt hebben speelt hierin een belangrijke rol. In dit onderzoek staat de beleving, in dit geval van veiligheid, centraal, hier spelen factoren zoals sociale cohesie, vertrouwen en tevredenheid met de buurt een grote rol bij. Veel van deze termen overlappen elkaar in grote mate. Zo zijn vertrouwen, sociale cohesie en tevredenheid nauw met elkaar verbonden. Blokland (2009) stelt dat bescheiden vormen van buurtcontact van invloed kunnen zijn op het sociale weefsel van de buurt, en dat dit sociale weefsel weer een positief effect heeft op de veiligheidsbeleving. *“Hoe vaker mensen hun kinderen van school haalden en brachten en hoe meer zij op de school kwamen, hoe hoger het trapportcijfer dat zij de veiligheid rond de winkelstraat en de daar tegenkomen van mensen die men ergens anders van kende, droegen positief bij aan een waardering van de veiligheid in de buurt.”* (Blokland, 2009). Blokland stelt dat een buurt die veel plekken heeft waar buurtbewoners elkaar kunnen ontmoeten, zoals een park, een speeltuin, of zelfs een voetpad, ervoor kan zorgen dat er meer oppervlakkige ontmoetingen plaatsvinden, deze ontmoetingen zorgen voor herkenning in de buurt, dit noemt zij *publieke familiariteit*. Het gaat hierbij niet om het eigen netwerk maar om oppervlakkige, herhaaldelijke contacten in de publieke ruimte. Het stelt de bewoner in staat om buurtgenoten te leren vertrouwen of in te kunnen schatten.

Objectieve veiligheid

De objectieve veiligheid bestaat in dit onderzoek uit de criminaliteit die door de politie geregistreerd is en zelfgerapporteerde slachtofferschap. Politici zoals burgemeester Aboutaleb gebruiken deze vorm van veiligheid als een officiële graadmeter voor de daadwerkelijke veiligheid. Een quote zoals 'Rotterdam is veiliger geworden' is gebaseerd op deze vorm van veiligheid.

Het is een logische gedachte om te denken dat wijken die bekend staan om hun criminaliteit onveiliger zijn, waardoor buurtbewoners zich daadwerkelijk onveiliger voelen. De wetenschappelijke literatuur stelt dat subjectieve veiligheid niet meer (in ieder geval niet meer alleen) kan worden verklaard door de objectieve veiligheid. Toch is de verwachting dat de geregistreeerde veiligheid de subjectieve veiligheid voor een deel wel kan verklaren. Het onverklaarde deel dat hier niet door verklaard kan worden dient vervolgens als aanleiding voor het vinden van andere determinanten. De volgende hypothese wordt daarom opgesteld:

"Wijken waarbij er meer geregistreeerde criminaliteit is worden door bewoners als onveiliger ervaren dan wijken waar er minder geregistreeerde criminaliteit is." (H1)

Sociaal economische status

Elchardus (2006) stelt dat de sociaaleconomische status van een buurt een negatieve invloed kan hebben op de veiligheidsbeleving. Volgens Covington et. al. (Covington et. al., 1991) zou dit te maken kunnen hebben met het feit dat mensen in armere buurten kwetsbaarder zijn, minder controle hebben over hun leven en zich machtelozer voelen. Uit onderzoek (Wilsem et. al., 2006) blijkt dat mensen die wonen in een arme buurt zich vaker onveiliger voelen dan mensen in een rijke buurt. De sociaaleconomische status wordt daarom meegenomen als buurtkenmerk in dit onderzoek en zal op verschillende manieren gemeten worden. De volgende hypothese is hiervoor opgesteld:

"Wijken met een hogere sociaal economische status worden door bewoners als veiliger ervaren dan wijken met een lagere sociaal economische status." (H2)

Etnische samenstelling

In sommige buurten is de veiligheidsbeleving door de specifieke sociale samenstelling een stuk beter dan in andere buurten. In concentratiewijken (wijken met meer dan 25% niet-westerse allochtonen) lijken vooral de autochtonen zich onveilig te voelen; Antillianen en Marokkanen voelen zich daar even veilig als in witte wijken (Wittebrood, 2006). In wittere wijken zijn de verschillen tussen autochtonen en allochtonen beduidend geringer. De snelheid waarmee de Nederlandse bevolking 'verkleurt' lijkt daarnaast ook een rol te spelen bij de veiligheidsbeleving (Wittebrood, 2006). Er zal daarom gekeken worden naar het aantal westerse en niet-westerse allochtonen van de eerste en tweede generatie in Rotterdamse buurten. Op basis van deze theorie is de volgende hypothese opgesteld:

“Wijken met een hoog aandeel niet-Westerse allochtonen onder de bevolking worden door bewoners als onveiliger ervaren dan wijken met een geringer aandeel niet-Westerse allochtonen.” (H3)

Sociale cohesie

“De sociale bindingen tussen mensen zijn van groot belang om angst voor criminaliteit te verklaren. In een omgeving waar men elkaar kent zal, zal men zich over het algemeen veiliger voelen.” (Wittebrood, 2006, p.38). Daarnaast is het belangrijk dat burgers in hun eigen omgeving een gemeenschappelijke verwachtingen en onderling vertrouwen hebben. Dit kan leiden tot *collective efficacy*. Verondersteld kan worden dat naarmate er meer onderling vertrouwen en gemeenschappelijke verwachtingen tussen mensen in een bepaalde omgeving bestaan, onveiligheidsgevoelens in mindere mate aanwezig zullen zijn. Daarnaast zullen individuen die weinig sociale ondersteuning krijgen wanneer zij slachtoffer zijn geworden van criminaliteit zich geïsoleerd voelen en daardoor ook angstiger kunnen zijn. Mensen zonder vrienden in hun directe woonomgeving kunnen meer angst hebben voor criminaliteit, omdat ze mogelijk slachtofferschap niet aan denken te kunnen (vanwege een gebrek aan ondersteuning). De mate waarin er onderling vertrouwen en gemeenschappelijke verwachtingen zijn, is van invloed op de onveiligheidsbeleving (Lee, 2003 in: Wittebrood, 2006, p. 39, Boers, van Steden en Boutellier 2008, p. 41). Wanneer mensen hun omgeving als een plaats zien waar men elkaar kent, men persoonlijk wilt investeren in de samenleving en naar elkaar omziet, voelt men zich veiliger (Franklin et. Al, 2008; Hale 1996; Nonnenmacher 2007; Wittebrood, 2006; Roundtree et. Al., 1996a, in: Van Noije et. al, 2010, p. 14). Goede banden die buuren kunnen hebben, of de inschatting van die mogelijkheid, geven het gevoel dat ondersteuning kan worden geboden als dat nodig is en verhogen daarmee een gevoel van sociale veiligheid. Bovendien stelt Warr dat mensen zich in hun eigen omgeving veiliger voelen dan daarbuiten, waardoor een gebrek met bekendheid in een omgeving kan leiden tot angstgevoelens (Warr 1990 in: Wittebrood, 2006 p. 32). Daarom zal er in dit onderzoek ook gekeken worden naar de verhuismobiliteit van de Rotterdamse buurten, dit zal later in het hoofdstuk behandeld worden. Op basis van deze theorie is de volgende hypothesen geformuleerd:

“Wijken met een sterke sociale cohesie worden door bewoners als veiliger ervaren dan wijken met een zwakke sociale cohesie.” (H4)

Vertrouwen

Boutellier (2007) stelt dat het vertrouwen een grote rol speelt bij de veiligheidsbeleving van bewoners. Het gaat niet alleen om criminaliteit of de perceptie hiervan, maar de veiligheidsbeleving is ook verbonden met het vertrouwen in de buurt. Boutellier stelt dat de sociale samenhang en het vertrouwen in de buurt een hele belangrijke rol speelt bij de veiligheidsbeleving in deze buurt. Boers e.a. hebben het vertrouwen in de buurt ook meegenomen in hun model en hebben een positief

verband gevonden tussen vertrouwen en de veiligheidsbeleving. Het hebben van vertrouwen in de buurt kan leiden tot *social including*, het gevoel ergens bij te horen. Het gevoel ergens bij te horen zorgt volgens Boers voor meer geborgenheid en zekerheid, en hiermee dus voor een groter gevoel van veiligheid. Naast het vertrouwen in de buurt kan ook de tevredenheid met de buurt een rol spelen. Ook hiervoor geldt dat een grotere mate van tevredenheid leidt tot een verhoogde veiligheidsbeleving. Een kanttekening die hierbij gemaakt dient te worden is dat het lastig is theoretisch te onderbouwen in welke richting dit verband loopt. Het zou bijvoorbeeld net zo goed kunnen zijn dat iemand meer tevreden is met de buurt omdat hij zich er veilig voelt in plaats van andersom. Omdat de tevredenheid wel een groot deel van de veiligheidsbeleving kan verklaren, wordt het wel meegenomen in dit onderzoek. De volgende hypothesen zijn hiervoor geformuleerd:

“Wijken met een grote mate van vertrouwen in de buurt worden door bewoners als veiliger ervaren dan wijken met een geringe mate van vertrouwen in de buurt.” (H5)

“Wijken waarin bewoners tevredenheid zijn met de buurt worden door bewoners als veiliger ervaren dan wijken waarover bewoners niet tevreden zijn.” (H6)

2.2.2 Fysieke buurtkenmerken

Voorzieningen

Voorzieningen in de buurt zijn op verschillende manier van invloed op de buurt. Zo zijn voorzieningen essentieel bij het creëren en onderhouden van buurtcontacten en het genereren van publieke familiariteit (Blokland, 2008). Bovendien kunnen voorzieningen ervoor zorgen dat mensen in de buurt zich niet gaan vervelen, wat overlast kan reduceren. Blokland stelt dat oppervlakkig buurtcontact voor sociaal weefsel kan zorgen waardoor buurtbewoners hun wijk kunnen herkennen en zich hierdoor veiliger voelen, op basis daarvan zijn de voorzieningen gekozen die tot meer buurtcontact leiden zoals winkels, speelplaatsen en parken. *“Voorzieningen, zoals goed beheerde voetbalveldjes in oude wijken, geven jongeren ruimte om iets te doen wat ze leuk vinden, waardoor sociaal onwenselijk gedrag vermindert en gevoelens van onveiligheid worden gereduceerd”* (Gemerden, 2006 p.7). De volgende hypothese is hiervoor opgesteld:

“Wijken die veel (sociale) voorzieningen hebben worden door bewoners als veiliger ervaren dan wijken met minder voorzieningen.” (H7)

Mobiliteit

Een buurt waar mensen langer blijven wonen geeft bewoners de tijd om elkaar te leren kennen, waardoor de buurt vertrouwelijker kan worden. De verhuismobiliteit wordt daarom als belangrijke factor beschouwd bij het meten van sociale cohesie. Sampson e.a. (1997) hebben laten zien dat er een

verband bestaat tussen de verhuismobiliteit en objectieve criminaliteit. In wijken waar de verblijfsduur korter is, is de kans groter dat men slachtoffer wordt van een delict. Op basis van die bevindingen wordt de mobiliteit meegenomen als voorspeller in dit onderzoek. De hypothese die hiervoor is opgesteld luidt als volgt:

“Wijken met een sterke verhuismobiliteit worden door bewoners als onveiliger ervaren dan wijken met minder verhuismobiliteit.” (H8)

2.2.3 Individuele kenmerken

Volgens Vanderveen (2006) is de relatie tussen slachtofferschap en de veiligheidsbeleving nog steeds ambigu. Zo stelt de *fear-criminalisation-theory* dat er een paradox bestaat tussen de kans op slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens. Deze paradox stelt dat burgers met een lage kans op slachtofferschap een grotere angst hebben voor slachtofferschap en burgers met een grotere kans op slachtofferschap zich juist minder onveilig voelen. Feitelijk komt dit erop neer dat vrouwen en ouderen zich relatief minder onveilig voelen terwijl mannen en jongeren gemiddeld genomen vaker slachtoffer zijn van criminaliteit. Los van de vraag of de *fear-criminalisation theory* juist is, zegt het wel iets over de rol die individuele kenmerken spelen bij het wel of niet ontwikkelen van bepaalde gevoelens van onveiligheid. *“Het zijn vaak persoonlijke kenmerken die bepalen in welke mate individuen zich angstig voelen als het gevolg van bepaalde signalen: de één zal zich in een bepaalde situatie wel angstig voelen en de ander niet.”* (Wittebrood, 2006, p.35). In deze paragraaf zullen verschillende individuele kenmerken aan bod komen die mogelijk van invloed zijn op de subjectieve veiligheid.

Kwetsbaarheid

“Naarmate mensen hun kwetsbaarheid hoger inschatten, zullen hun deze gevoelens sterker zijn.” (Wittebrood, 2006, p.8). Dit verklaart ook waarom bepaalde bevolkingsgroepen zich sneller onveiliger voelen dan anderen (Wittebrood, 2006). Vaak blijkt dat juist mannen en jongeren het slachtoffer worden van criminaliteit, toch is de verwachting dat zij zich minder onveilig voelen dan de groepen die zichzelf kwetsbaar vinden, de *veiligheidsparadox*. Een antwoord op deze paradox is gevonden in het rationalistische paradigma van Elchardus. Elchardus (2006) stelt dat de mate van hulpeloosheid en de ernst van de gevolgen een rol spelen bij gevoelens van onveiligheid, het gaat er dus niet alleen om wat de kans is op slachtofferschap, maar ook op de weerbaarheid en de gevolgen. De verwachting voor dit onderzoek is daarom ook dat vrouwen en ouderen zich onveiliger voelen dan mannen en jongeren. Ook de sociaaleconomische status wordt meegenomen in dit onderzoek. Pantazis (2000) stelt dat kansarmen zich onveiliger voelen door hun hogere sociale kwetsbaarheid. Door hun positie in de samenleving zijn zij kwetsbaarder, staan zij vaker bloot aan gevaar en kunnen zij zich minder goed

beveiligen of verzekeren. Denk hierbij aan taxichauffeurs, prostituees of bewoners van een arme wijk). Hier tegenover staat dat rijkere mensen meer te verliezen hebben en daarom in sommige opzichten wellicht het idee hebben meer gevaar te lopen om slachtoffer te worden van criminaliteit. Ook in de literatuur zijn de uitkomsten niet eenduidig, maar ziet men in de theorie toch een sterke neiging naar een negatief verband tussen de twee. Op basis van eigen inschatting zal de verwachting zijn dat de individuele sociaaleconomische status een negatief verband heeft op de veiligheidsbeleving. In dit onderzoek zullen deze thema's worden vertaald naar individuele kenmerken zoals geslacht, leeftijd, type woning, inkomen en opleiding. Hiervoor zijn de volgende hypothesen opgesteld:

“Mannen voelen zich veiliger in hun eigen woonomgeving dan vrouwen.” (H9)

“Jongeren voelen zich veiliger in hun eigen omgeving dan ouderen.” (H10)

“Mensen met een lager inkomen voelen zich veiliger dan mensen met een hoger inkomen.” (H11)

“Mensen met een koopwoning voelen zich relatief onveiliger dan mensen met een huurwoning.” (H12)

“Mensen met een hogere opleiding voelen zich veiliger dan mensen met een lagere opleiding.” (H13)

Slachtofferervaringen

Slachtoffers van criminaliteit blijken de kans om wederom slachtoffer te worden relatief hoger in te schatten, waardoor er onder slachtoffers een hogere mate van angst voor criminaliteit bestaat (Wilcox et. Al. 1998; Wilsem, 1997 en Bilsky et. al., 1997 in: Wittebrood, 2006, p. 36-37 en Bilsky et. Al., 1997 en Wilcox et al., 2003 in: Noije et. al., 2010, p. 8). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen die eerder slachtoffer zijn geweest van criminaliteit, de kans om opnieuw slachtoffer te worden hoger inschatten en zich daarom ook angstiger voelen voor criminaliteit dan mensen die deze ervaring niet of in mindere mate hebben. Wellicht spelen situationele kenmerken hierbij een bepalende rol: iemand die slachtoffer is geweest in een bepaalde situatie, zal zich onder vergelijkbare omstandigheden eerder onveilig voelen dan iemand die in dezelfde situatie geen associaties met een dergelijke gebeurtenis heeft. *“Uit verschillende onderzoeken blijkt inderdaad dat slachtoffers van criminaliteit zich vaker onveiliger voelen dan niet-slachtoffers.”* (Wittebrood, 2006). Er zal daarom gekeken worden of burgers die de afgelopen jaren slachtoffer zijn geweest van criminaliteit ook meer gevoelens van onveiligheid ervaren in hun buurt.

“Mensen die recent slachtoffer zijn geweest van criminaliteit voelen zich onveiliger in hun eigen woonomgeving van mensen die dit niet zijn geweest.” (H14)

Risicoperceptie

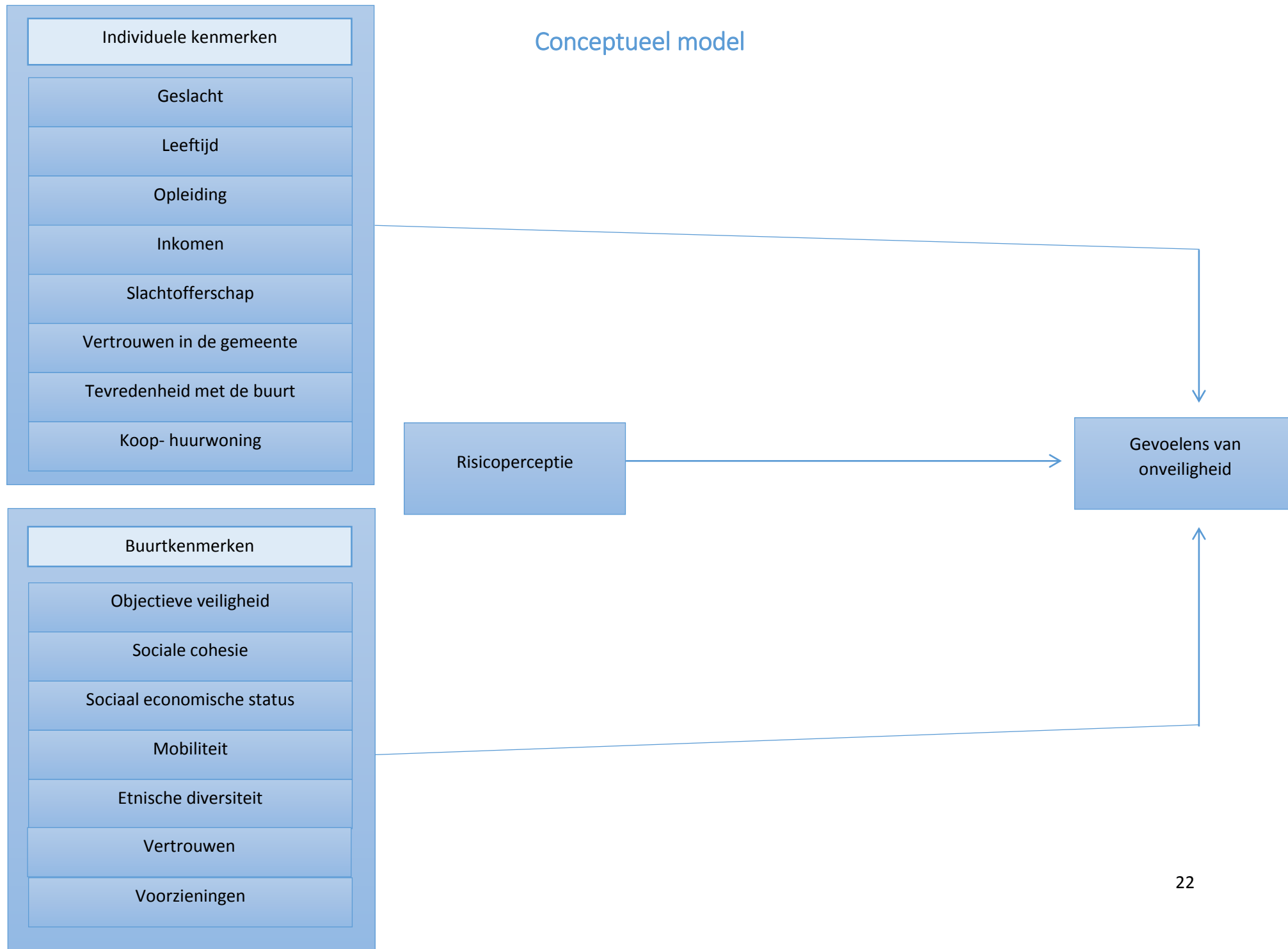
Boers et.al. stellen in hun model dat de risicoperceptie een belangrijke rol speelt bij het voorspellen van onveiligheidsgevoelens en causaal vooraf gaat aan de veiligheidsbeleving die een persoon bezit. Deze theorie is gebaseerd op verschillende onderzoeken (Ferraro, 1987; Ferraro, 1995; Warr, 2000). De gedachtegang hierbij is dat mensen signalen uit hun omgeving via een cognitief verwerkingsproces overbrengen naar een inschatting over de kans dat zij slachtoffer kunnen worden van criminaliteit. Deze inschatting speelt een rol bij de angst voor criminaliteit, en dus daarmee de veiligheidsbeleving. Op basis van deze gedachte gaat de risicoperceptie vooraf aan de veiligheidsbeleving. Dit is echter geen een-op-een-relatie, omdat er ook in sommige situaties sprake kan zijn van een *veiligheidsparadox* die ook bij de kwetsbaarheid besproken wordt (p.18). Los van de *veiligheidsparadox* is de gedachtegang dat signalen uit iemands omgeving via het cognitieve verwerkingsproces verlopen en de inschatting van een bepaald risico van invloed is op de mate van angst voor een bepaald delict. De verwachting is dat een deel van de mogelijke determinanten via de risicoperceptie zullen lopen, maar dat dit niet voor alle determinanten geldt. De risicoperceptie zal daarom worden meegenomen als onafhankelijke variabele. De volgende hypothese is hiervoor opgesteld:

“Bewoners die de kans op criminaliteit in hun eigen buurt hoger inschatten voelen zich onveiliger dan bewoners die het risico op criminaliteit in hun eigen buurt lager inschatten.” (H15)

2.3 Conceptueel model

Het conceptueel model is opgesteld naar aanleiding van de bevindingen in de theorie en de daaruit voortkomende hypothesen. Een vergelijkbaar model is gebruikt door Boers et. al. (2010), maar ook Wittebrood et. al. (2006) hebben een model gebruikt waarbij de risicoperceptie een belangrijke rol speelt. In het model is onderscheid gemaakt tussen individuele kenmerken en buurtkenmerken. Daarnaast is de verwachting is dat een deel van de gevoelens van onveiligheid via de risicoperceptie zullen lopen, maar er ook een aantal andere kenmerken direct verbonden kunnen worden aan de veiligheidsbeleving.

Conceptueel model

3. Data en Analyse

3.1 Afhankelijke variabele

Gevoelens van onveiligheid

In de dataset wordt naar verschillende vormen van onveiligheidsgevoelens gevraagd. Zo zijn er vragen gesteld die de algemene gevoelens van onveiligheid beschrijven (*“voelt u zich wel eens onveilig?”*). Maar wordt er ook specifiek naar gevoelens gevraagd die betrekking hebben op vermijdingsgedrag (*“Voelt u zich overdag veilig op straat?”*). In dit onderzoek ligt de focus op de algemene gevoelens van onveiligheid in de eigen buurt. Er is daarom gekozen voor de vraag: *“voelt u zich wel eens onveilig in uw eigen buurt?”* en de bijbehorende vraag *“zo ja, voelt u zich vaak, soms of zelfden onveilig in uw buurt?”*. De respondenten die op de eerste vraag ‘nee’ hebben ingevuld zijn in de nieuwe afhankelijke variabele gehercodeerd met de waarde 0. De antwoordmogelijkheden van de tweede vraag zijn gehercodeerd in nooit (0), zelden (1), ja, soms (2) en vaak (3). Antwoordcategorie weet ik niet (5) is gecodeerd als missende waarde. Op deze manier is er een schaal gecreëerd van 0 – 3, waarbij de waarde drie staat voor maximale gevoelens van onveiligheid en de waarde 0 staat voor mensen die bij de eerste vraag nee (2) hadden ingevuld en zich dus niet onveilig voelen.

3.2 Onafhankelijke variabelen op individueel niveau

Kwetsbaarheid

Het begrip kwetsbaarheid zal niet als variabele worden meegenomen in de analyse maar zal worden onderverdeeld in een aantal kenmerken. Zo zijn volgens de behandelde theorieën vrouwen over het algemeen kwetsbaarder dan mannen, en zijn ouderen over het algemeen kwetsbaarder dan jongeren. Geslacht, leeftijd, opleiding en inkomen zullen hier behandeld worden en deze variabelen meten samen een bepaalde mate van kwetsbaarheid.

De variabele geslacht wordt geoperationaliseerd aan de hand van de vraag: *“wat is uw geslacht?”*. De antwoordmogelijkheden hiervan zijn man (1), vrouw (2) en weet niet (3). Deze variabele is gehercodeerd in man (0) en vrouw (1), alle andere waarden worden gezien als missende waarden.

Ook de leeftijd van de respondenten is in de enquête gevraagd, de respondenten konden hun leeftijd in jaren invullen waarbij de jongste respondent 17 jaar is en de oudste 94 jaar. Deze variabele kan worden gezien als continue variabele. Aan de variabele leeftijd is niks gewijzigd en wordt onbewerkt meegenomen in de analyse.

Voor de financiële hulpbronnen is er gekeken naar het inkomen van de respondent en wordt de vraag *“wat is het gezamenlijke inkomen van uw huishouden?”* gebruikt. Hierbij wordt er niet gevraagd naar het precieze inkomen maar dient de respondent een keuze te maken uit de volgende mogelijkheden: minder dan 1050 euro per maand (1), 1050 tot 1400 euro per maand (2), 1400 tot 1850 euro per maand (3), 1850 tot 3200 euro per maand (4), 3200 euro of meer per maand (5). Van deze waardes zijn dummyvariabelen gemaakt waarbij de hoogste groep (minder dan 1050 euro bruto) de referentiegroep is. Deze variabele had relatief veel missende waarden. Om te voorkomen dat er door deze variabele teveel data verloren zouden zijn is er daarom gekozen om de missende waarde en de waarde ‘weet ik niet’ (6) te hercoderen als waarde 5 zodat deze niet als missende waarden verloren zouden gaan. Tot slot is het onderdeel opleiding geoperationaliseerd aan de hand van het hoogst behaalde opleidingsniveau van de respondent. In de enquête is de vraag over het opleidingsniveau als volgt geformuleerd: *Wat is uw hoogst genoten opleiding die u heeft afgerond?* De respondent had hierbij 12 antwoordmogelijkheden: geen onderwijs (1), lager onderwijs (basisschool, speciaal onderwijs) (2), Lager beroepsonderwijs (LBO) (3), MAVO, VBO, VMBO (4), MBO (5), MULO of MMS (6), HAVO (7), HBS, VWO, lyceum, atheneum of gymnasium (8), HBO (9), Wetenschappelijk onderwijs (10), Anders namelijk (11) en wil niet zeggen (12). Deze antwoordmogelijkheden zijn gehercodeerd in drie dummy variabelen. De eerste groep, gecodeerd met de waarde 0, bestaat uit de oorspronkelijke groepen 1, 2, 3 en 4. De tweede groep, gecodeerd met de waarde 1, bestaat uit de oorspronkelijke groepen 5, 6, 7 en 8. De derde groep, gecodeerd met de waarde 2 bestaat uit de oorspronkelijke groepen 9 en 10.

Koop- of huurwoning

Het construct koop- of huurwoning is geoperationaliseerd door de vraag *“Woont u in een koop- of huurwoning?”* De antwoordmogelijkheden hierbij zijn koopwoning (1) en huurwoning (2). Deze zijn gehercodeerd in huurwoning (1) en koopwoning (0). En deze variabele wordt meegenomen als dummyvariabele in de analyse.

Slachtofferschap

Het construct slachtofferschap is gemeten aan de hand van verschillende vragen die gaan over de ervaringen van respondenten met criminaliteit. Hen wordt naar verschillende vormen van criminaliteit gevraagd. Van elke vorm van criminaliteit heeft de respondent twee vragen in moeten vullen, eerst werd hen gevraagd of zij hier de afgelopen vijf jaar mee te maken hebben gehad, daarna is hen gevraagd of zij hier het afgelopen jaar (12 maanden) mee te maken hebben gehad. Het zou goed kunnen dat een recentelijke vorm van slachtofferschap een grotere invloed heeft op de veiligheidsbeleving dan een vorm van slachtofferschap dat vijf jaar geleden heeft plaatsgevonden.

Daarom is ervoor gekozen om onderscheid te maken tussen slachtofferervaringen binnen 12 maanden en binnen 5 jaar en hier zijn twee aparte variabelen voor gemaakt. Daarnaast kan het type delict ook een rol spelen bij de invloed op gevoelens van onveiligheid. Zo zullen delicten waarbij sprake is geweest van fysiek geweld misschien een grotere impact hebben dan een fietsendiefstal, maar is een autodiefstal of een woninginbraak weer daartussen te plaatsen en zal de mate van impact hiervan kunnen verschillen per persoon. Het is daarom arbitrair om delicten verschillend mee te laten wegen omdat de impact zou kunnen verschillen per persoon. Daarom is er gekozen om elke vorm van slachtofferschap op dezelfde manier mee te nemen in de berekening. De waarden van deze vragen ja (1), en nee (2) zijn gehercodeerd naar ja (1) en nee (0), de optelsom van deze vragen vormen de twee nieuwe variabelen *'slachtoffer binnen een jaar'* en *'slachtoffer binnen vijf jaar'*.

Vertrouwen in (lokale) overheid

De perceptie van het individuele vertrouwen van bewoners is gemeten aan de hand van verschillende vragen die betrekking hebben op het vertrouwen in de overheid. Middels een factoranalyse is gekeken welke vragen samen een schaal vormen waarmee het vertrouwen in de overheid gemeten kan worden. De vragen die samen een schaal vormen zijn weergegeven in tabel 3.1. Hier zijn de volgende vier stellingen uitgekomen; de gemeente doet voldoende aan de veiligheid in mijn buurt (1), de gemeente betreft de bewoners voldoende bij de aanpak (2), de gemeente houdt de bewoners voldoende op de hoogte (3), als ik zaken meld bij de gemeente krijg ik altijd reactie terug (4).

Tabel 3.1: Betrouwbaarheidsanalyse Vertrouwen in overheid

Variabelen	Factorlading
De gemeente doet voldoende aan de veiligheid in mijn buurt	,834
De gemeente betreft de bewoners voldoende bij de aanpak	,873
De gemeente houdt de bewoners voldoende op de hoogte	,836
Als ik zaken meld bij de gemeente krijg ik altijd reactie terug.	,740

De vier stellingen hebben samen een Cronbach's Alpha van 0,837 en daarmee kan worden gesteld dat deze schaal betrouwbaar is en dus hetzelfde meten. De antwoordmogelijkheden van deze stellingen over de gemeente liepen alle vier van: Helemaal eens (1), eens (2), niet eens en niet oneens (3), oneens (4), helemaal oneens (5) en weet niet/geen mening (6). Deze waarden zijn gehercodeerd tot: Helemaal oneens (0), oneens (1), niet eens en niet oneens (2), eens (3) en helemaal eens (4). De waarden weet niet/geen mening (6) zijn veranderd naar missende waarden. De antwoorden zijn op deze manier gehercodeerd zodat de variabele *'vertrouwen in gemeente'* toeneemt naarmate de score hoger wordt.

Ook is er gekozen voor een nulpunt zodat de interpretatie ervan makkelijker is in de analyse. Van de vier uitkomsten is vervolgens het gemiddelde genomen, dit gemiddelde, dat loopt van 0 tot 4, is de uiteindelijke variabele 'individueel vertrouwen in gemeente'.

Tevredenheid met de buurt

Het laatste individuele kenmerk dat mee wordt genomen in de analyse is de algemene tevredenheid met de wijk van de respondent. Om dit te meten is de volgende vraag uit de enquête gebruikt: *"Hoe tevreden bent u over het wonen in uw buurt?"* Deze vraag heeft als antwoordmogelijkheden: Zeer tevreden (1), tevreden (2), niet tevreden/niet ontevreden (3), ontevreden (4), zeer ontevreden (5) en weet niet/geen mening (6). Ook voor deze variabele geldt dat de waarden zijn omgedraaid bij de hercodering, dus: zeer ontevreden (0), ontevreden (1), niet tevreden/niet ontevreden (2), tevreden (3) en zeer tevreden (4). Op deze manier staat een hogere score voor meer tevredenheid en een lage score voor weinig tevredenheid. De waarde 6 is gehercodeerd als missende waarde.

Risicoperceptie

De respondent is gevraagd hoe groot zij de kans acht dat criminaliteit voor komt in hun buurt, dit is voor verschillende thema's gevraagd. Er zijn 2 vragen bestaande uit 7 sub-vragen, deze behandelen de vormen; (1) Inbraak in woning, (2) zakkenrollerij (zonder geweld), (3) mishandeling, (4) straatroof (zonder geweld), (5), zakkenrollerij (met geweld), (6), mishandeling en (7) straatroof (met geweld). De antwoordmogelijkheden voor deze vragen zijn gecategoriseerd in (1) heel groot, (2) groot, (3) niet groot niet klein, (4) klein, (5) heel klein en (6) weet niet. Deze antwoordmogelijkheden zijn gehercodeerd in heel klein (0), klein (1) en niet groot niet klein (2), groot (3) en heel groot(4). Van al deze items is het gemiddelde genomen en deze meet het construct 'Risicoperceptie van criminaliteit'. Antwoordmogelijkheid weet niet (6) zijn samen met de missende waarden ingevuld als de gemiddelde score van de deze variabele

3.3 Onafhankelijke variabelen op buurniveau

De variabelen op buurniveau zijn voornamelijk verkregen uit de dataset van het Wijkprofiel. De variabelen mobiliteit en etnische diversiteit waren niet beschikbaar in de dataset en zijn met behulp van cijfers van de Gemeente Rotterdam alsnog toegevoegd aan de dataset.

Objectieve veiligheid

De objectieve veiligheid bestaat uit de geregistreerde criminaliteit in de buurt en wordt op meerdere manieren gemeten. Net zoals bij de operationalisering van het slachtofferschap zijn er ook bij de objectieve veiligheid verschillende vormen van criminaliteit behandeld. In het databestand van het Wijkprofiel zijn gegevens beschikbaar van het aantal misdrijven per 1000 inwoners per buurt. Dit is gedaan voor de volgende vormen van criminaliteit; diefstal van motorvoertuigen, diefstal uit motorvoertuigen, diefstal van brom- en snorfietsen, zakkenrollerij, diefstal van/af/uit overige voertuigen, misdrijven van overige vermogensdelicten, misdrijven van zedenmisdrijf, openlijke geweldpleging, bedreiging, mishandeling, straatroof, overval, inbraak woning, inbraak box/garage/schuur/tuinhuis, vernieling c.q. zaakbeschadiging, aantal meldingen van veiligheid en openbare orde, aantal meldingen van leefmilieu – overlast en aantal meldingen van Leefmilieuconflicten. Van deze 14 soorten meldingen is het gemiddelde genomen. Dit gemiddelde wordt in de analyses gebruikt als de variabele 'objectieve veiligheid' en in tabel 3.1 is te zien welke waarden deze variabele heeft gekregen.

Sociaaleconomische status

De variabele sociaaleconomische status is aangemaakt met behulp van twee vragen uit de enquête van het Wijkprofiel. Ook van deze vragen is het gemiddelde per wijk berekend. Deze twee items zijn het percentage huishoudens met een bijstandsuitkering en het percentage bewoners met een laag huishoudensinkomen. Het gemiddelde van deze twee items wordt gebruikt voor de variabele sociaaleconomische achterstand op buurtniveau waarbij een hogere score staat voor een grotere sociaaleconomische achterstand.

Sociale cohesie

De vragen waarmee het construct sociale cohesie wordt geoperationaliseerd hebben te maken met de omgang van de bewoners met de buurt. Hiervoor zijn 18 vragen gebruikt waarvan het gemiddelde per wijk bekend is. Het gaat om de volgende stellingen; % bewoners dat zegt elkaar te kennen (1), bewoners dat zegt zich thuis te voelen (2), % bewoners dat zegt veel met elkaar om te gaan (3), % bewoners dat zegt elkaar te helpen (4), % bewoners dat zegt elkaars opvattingen te delen (5), % bewoners dat zegt geen problemen met de buurtbewoners te hebben(6), % bewoners dat zegt dat jong en oud goed met elkaar omgaan in de buurt(7), % bewoners dat zegt de omgang tussen etnische groepen in de buurt goed is(8), % bewoners dat zegt dat de omgang tussen Nederlanders en allochtonen in de buurt goed is(9), % bewoners dat zegt in de buurt geen discriminatie te ervaren(10), % bewoners dat zegt over eigen meedoen tevreden te zijn(11), % bewoners dat zegt geen discriminatie te ervaren in en buiten de eigen woonbuurt(12), % bewoners dat zegt genoeg belangstelling van

andere te hebben(13), % bewoners dat zegt met voldoende andere te kunnen praten(14), % bewoners dat zegt geluk met de buurt te hebben(15), % bewoners dat zegt trots op de buurt te zijn (16), % bewoners dat zegt zich verbonden te voelen met de buurt(17) en % bewoners dat zegt zich verantwoordelijk te voelen voor de buurt (18). Deze items zijn verwerkt in een factoranalyse (zie tabel 3.4). Uit deze analyse is gebleken dat bijna alle items samen een construct vormen, er zijn drie items die laag scoren in de factoranalyse, te weten: percentage bewoners dat zegt over eigen meedoen tevreden te zijn (11), percentage bewoners dat zegt dat de omgang tussen Nederlanders en allochtonen in de buurt goed is(8), en het percentage bewoners dat zegt dat de omgang tussen etnische groepen in de buurt goed is(9). Deze drie items worden daarom niet meegenomen bij het meten van de sociale cohesie en zonder deze items vormen de overgebleven 15 items een Cronbach's Alpha van 0,86. Op basis hiervan wordt er aangenomen dat die schaal betrouwbaar is en is er van deze 15 items het gemiddelde genomen. Dit gemiddelde is een continue variabele die de wordt gebruikt als de sociale cohesie op buurniveau waarbij een hogere score staat voor meer sociale cohesie in de desbetreffende buurt.

Tabel 3.2: Factoranalyse sociale cohesie

Variabelen	Component 1	Component 2	Component 3
% bewoners dat zegt dat buurtbewoners elkaar kennen	.792	.076	-.496

% bewoners dat zegt zich thuis te voelen bij buurtbewoners	.970	.033	-.050
% bewoners dat zegt dat buurtbewoners veel met elkaar om gaan	.670	.307	-.551
% bewoners dat zegt dat buurtbewoners elkaar helpen	.841	-.001	-.443
% bewoners dat zegt dat buurtbewoners elkaars opvattingen delen	.860	-.058	-.308
% bewoners dat zegt geen problemen met buurtbewoners te hebben	.761	.090	.323
% bewoners dat zegt dat jong en oud goed met elkaar omgaan in de buurt	.935	.031	-.190
% bewoners dat zegt dat de omgang tussen etnische groepen in de buurt goed is	.153	.884	-.131
% bewoners dat zegt dat de omgang tussen Nederlanders en allochtonen in de buurt goed is	.035	.721	.173
% bewoners dat zegt in de buurt geen discriminatie te ervaren	.769	-.186	.158
% bewoners dat zegt over eigen meedoen tevreden te zijn	.173	.575	.404
% bewoners dat zegt geen discriminatie te ervaren in en buiten de eigen woonbuurt	.825	-.304	.078
% bewoners dat zegt genoeg belangstelling van anderen te hebben	.753	-.079	.457
% bewoners dat zegt met voldoende anderen te kunnen praten	.696	.127	.451
% bewoners dat zegt geluk met de buurt te hebben	.907	-.161	.138
% bewoners dat zegt trots op de buurt te zijn	.927	-.023	.129
% bewoners dat zegt zich verbonden te voelen met buurt	.925	-.007	-.135
% bewoners dat zegt zich verantwoordelijk te voelen voor buurt	.836	-.088	.201

Mobiliteit

Ook voor dit construct zijn er gegevens op buurtniveau toegevoegd aan de dataset. De gemeente Rotterdam heeft cijfers beschikbaar gesteld van de gemiddelde woontuur in maanden per wijk. Deze

cijfers zijn niet gehercodeerd en hier is een continue variabele op buurtniveau van gemaakt waarmee de mobiliteit wordt gemeten.

Etnische diversiteit

De etnische diversiteit is niet meegenomen in het wijkprofiel. De data hiervan is verkregen van de website van de gemeente Rotterdam¹. Dit construct wordt gemeten door te kijken naar het percentage westerse en niet-westerse allochtonen per buurt. Personen van wie ten minste één van de ouders in het buitenland is geboren worden gedefinieerd als allochtoon, en niet-westerse landen zijn gedefinieerd als landen uit Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) en Turkije. Hiervoor is de definitie van het CBS gebruikt². Deze kenmerken zijn als continue variabelen meegenomen.

Voorzieningen

In het Wijkprofiel zijn verschillende type voorzieningen als buurtvariabele beschikbaar. Bij de keuze voor het wel of niet meenemen van de items is er gekeken of de voorziening buurtcontact tussen bewoners kan bevorderen. Er zijn hiervoor acht items geselecteerd waarbij er is gekeken in welke mate ze voorkomen in de wijk. Van deze items wordt het gemiddelde gebruikt als de continue variabele voor het construct 'voorzieningen'.

Risicoperceptie

De respondent is gevraagd hoe groot hij de kans acht dat criminaliteit voor komt in zijn buurt, dit is voor verschillende thema's gevraagd. Er zijn 2 vragen bestaande uit 7 sub-vragen, deze behandelen de vormen (1) Inbraak in woning, (2) zakkenrollerij (zonder geweld), (3) mishandeling, (4) straatroof (zonder geweld), (5), zakkenrollerij (met geweld), (6), mishandeling en (7) straatroof (met geweld). De antwoordmogelijkheden voor deze vragen zijn gecategoriseerd in (1) heel groot, (2) groot, (3) niet groot niet klein, (4) klein, (5) heel klein en (6) weet niet. Deze antwoordmogelijkheden zijn gehercodeerd in heel klein (0), klein (1) en niet groot niet klein (2), groot (3) en heel groot(4). Van al deze items is het gemiddelde genomen en deze meet het construct 'Risicoperceptie van criminaliteit'. Antwoordmogelijkheid weet niet (6) zijn samen met de missende waarden ingevuld als de gemiddelde score van de deze variabele.

¹ www.rotterdamincijfers.nl

² <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/allochtoon>

3.5 Overzicht variabelen

Deze tabel geeft een overzicht van alle geoperationaliseerde variabelen. Hierbij zijn de minimale en maximale waarden te zien, het gemiddelde en de standaardafwijking (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3: Overzicht alle geoperationaliseerde variabelen

Variabelen	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std. deviatie
Gevoelens van onveiligheid	14.125	,00	3,00	,5696	,96016
Leeftijd	14.493	17	97	49,29	17,665
Geslacht (man = 0)	14.494	,00	1,00	,4618	,49856
Opleiding	14.543	0	2	1,05	,806
Koop- of huurwoning (koop = 0)	14.193	0	1	,48	,499
Inkomen	14.543	0	4	2,33	1,370
slachtoffer1jaar	14.543	,00	12,00	,6393	1,04478
slachtoffer5jaar	14.543	,00	12,00	1,4522	1,55954
Tevredenheid met buurt	14.404	,00	4,00	2,9338	,90479
Vertrouwen in gemeente (individueel)	14.543	,00	4,00	2,0751	,84602
Risico perceptie	14.543	,00	3,00	,7503	,58168
Geregistreerde veiligheid	14.543	2,50	52,70	8,3142	5,94798
Mobiliteit	14.543	38	166	112,94	22,823
Diversiteit	14543	2	25	11,05	3,259
Voorzieningen	14543	0	76	34,58	20,311
Sociaaleconomische status	14543	,20	36,80	15,4353	8,42229
Sociale cohesie	14543	45,71	74,99	59,0895	6,66835
Valid N (listwise)	14.125				

4. Resultaten

De resultaten zijn onderverdeeld in twee delen. In het eerste gedeelte worden de resultaten besproken uit het conceptueel model dat in het theoretische kader naar voren is gekomen. In het

tweede gedeelte wordt er gekeken naar de samenhang van de verschillende thema's van het Wijkprofiel en de veiligheidsbeleving. In beide delen is de veiligheidsbeleving de afhankelijke variabele.

In het eerste model is altijd het nulmodel weergegeven, dit model is interessant omdat hier naar voren komt of er sprake is van homogeniteit van buurtbewoners binnen buurten. Deze homogeniteit wordt berekend met Intraclass correlatie³ (ICC). Na het nulmodel volgen er drie andere modellen waar steeds verschillende onafhankelijke variabelen worden toegevoegd. Bij het eerste model zal de variabele worden toegevoegd die bij het hoofdverband hoort, in dit geval zal eerst gekeken worden naar de relatie tussen de objectieve veiligheid en de subjectieve veiligheid. In het tweede model worden de individuele kenmerken toegevoegd. Volgens de literatuur hebben individuele kenmerken het belangrijkste aandeel in het voorspellen van gevoelens van onveiligheid. In dit model kan laten zien hoe groot de invloed is van individuele kenmerken op de perceptie op criminaliteit of gevoelens van onveiligheid. In het derde model worden de buurtkenmerken toegevoegd. En tot slot zal er in het vierde model de risicoperceptie worden toegevoegd. En zal dan gekeken worden wat de invloed is van deze toevoeging voor de verbanden van de eerste drie modellen.

De *-2 loglikelihoodscore*, die in elk van deze modellen onderaan terug te zien is, kan aantonen of het toevoegen van onafhankelijke variabelen tot een beter model leidt en of het toevoegen van variabelen een beter model is voor het toetsen van de afhankelijke variabele. De score van de *-2 loglikelihood* staat onder de variabelen in de tabel weergegeven maar heeft op zichzelf verder geen betekenis, het idee hiervan is; hoe lager de waarde, des te beter het model is. Boven de *-2 loglikelihoodscore* is de variantie weergegeven. De individuele variantie staat voor de variantie op individueel niveau en de

³De intraklasse correlatie (ICC) is een coëfficiënt die de mate van gelijkenis tussen de bewoners in een buurt weergeeft, ofwel een maat voor de homogeniteit van bewoners binnen buurten. Deze kan een score van nul tot één hebben. Een score van nul geeft aan dat de schaalvariantie zich voordoet tussen de individuen binnen de buurten. Een score van één geeft aan dat de schaalvariantie zich voordoet tussen de buurten. Berekend aan de hand van de volgende formule: $ICC : \sigma^2_{uo} / (\sigma^2_{uo} + \sigma^2_e)$ (F.P. van den Bighelaar, 2012, p.37).

buurtvariantie staat voor de variantie op buurtniveau, het gaat hierbij dan om de variantie tussen buurten. Tot slot is de verklaarde variantie⁴ (R) van de modellen berekend. Deze waarde staat voor de mate waarin het model de werkelijke data benadert. Dit is voor alle modellen berekend en zal in de tekst behandeld worden.

4.1 Multilevelanalyse

Subjectieve veiligheid als afhankelijke variabele

Tabel 4.1: Coëfficiënten van multilevel regressie analyse, afhankelijke variabele: Gevoelens van onveiligheid. (N=14125)

Fixed effects	Nulmodel	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Intercept	0.572***	0.490***	1.585***	1.878***	1.441***

⁴ 6 Om de proportie verklaarde variantie te bereken wordt in een multilevel model uit gegaan van een verklaarde variantie per niveau. Voor het individuele niveau wordt er gebruik gemaakt van de variantie op het eerste niveau (σ^2_e) – terug te vinden bij variantie in de tabellen – van zowel het nulmodel als het nieuwe model. Voor de berekening van de proportie verklaarde variantie op het tweede niveau, het buurtniveau, wordt gebruik gemaakt van buurten (σ^2_{uo}) in het nieuwe en nulmodel. Het berekende coëfficiënt van de proportie verklaarde variantie varieert tussen nul en één. Deze berekende R2 score is een maat voor de afname van de onverklaarde variantie als gevolg van het toevoegen van één of meerdere variabelen aan het nulmodel. Een hoge score geeft aan dat de door het model voorspelde waarden overeenstemmen met de reële waarden ($R^2=1$) en vise versa. De proportie verklaarde variantie per niveau kan berekend worden aan de hand van de volgende formules: $R^2_1 = (\sigma^2_e \text{ nulmodel} - \sigma^2_e \text{ nieuwmodel}) / \sigma^2_e \text{ nulmodel}$ = proportie verklaarde variantie niveau 1. $R^2_2 = (\sigma^2_{uo} \text{ nulmodel} - \sigma^2_{uo} \text{ nieuwmodel}) / \sigma^2_{uo} \text{ nulmodel}$ = proportie verklaarde variantie niveau 2.) (F.P. van den Bighelaar, 2012, p.37).

Individuele kenmerken					
Geslacht (man=ref)			0.236***	0.237***	0.203***
Leeftijd			0.003***	0.003***	0.002***
Opleiding (Hoog = ref)					
Laag			-0.015	-0.019	-0.050*
Midden			0.002	-0.001	-0.026
Inkomen (Meer dan 3.200 euro = ref)					
Minder dan 1.050 euro			-0.081*	-0.082*	-0.086**
1.050 tot 1.400 euro			-0.120***	-0.119***	-0.100**
1.400 tot 1.850 euro			-0.140***	-0.138***	-0.104***
1.850-3.200 euro			-0.152***	-0.142***	-0.106**
Missing			-0.108***	-0.103**	-0.100***
Slachtofferschap 1 jaar			0.052***	0.052***	0.034***
Slachtofferschap 5 jaar			0.098***	0.098***	0.074***
Huur of koopwoning (koop=ref)			0.013	0.004	0.016
Tevredenheid buurt			-0.383***	-0.377***	-0.301***
Vertrouwen			-0.139***	-0.140***	-0.111***
Risicoperceptie					0.277***
Buurtkenmerken					
Geregistreeerde criminaliteit		0.009**	0.007***	0.004**	0.004**
SES				0.000	-0.002
Sociale cohesie				-0.009**	-0.007**
Vertrouwen				0.005	0.004
Percentage niet-westerse allochtonen				-0.006	-0.005
Percentage westerse allochtonen				-0.000	-0.000
Voorzieningen				0.000	0.000
Mobiliteit				-0.000	-0.000
Variantie					
Individu	0.888***	0.888***	0.636***	0.636***	0.591***
Buurten	0.042***	0.037***	0.004**	0.002	0.001
Model fit					
-2 Log Likelihood	30648.321	30640.734	26805.557	26784.201	25953.150

Met de resultaten uit het nulmodel kan de intraklasse correlatie worden berekend. Hiermee wordt een indicatie gegeven in welke mate het uitvoeren van een multilevel analyse nut heeft. De intraklasse correlatie bedraagt voor dit nulmodel 0,04, dat wil zeggen dat er weliswaar homogeniteit bestaat tussen de buurten, maar dat een groot deel van de variantie verklaard wordt op individueel niveau en dat er slechts een klein deel verklaard wordt door buurteffecten. In model 1 is te zien dat er een positief verband bestaat tussen de geregistreeerde criminaliteit en de veiligheidsbeleving. Dit verband geeft aan dat gevoelens van onveiligheid toenemen naarmate er meer criminaliteit in de buurt wordt

geregistreerd. In model 2 zijn de individuele kenmerken toegevoegd. Hieruit blijkt dat vrouwen zich significant onveiliger voelen dan mannen en dat mensen zich onveiliger voelen naarmate zij ouder zijn. Het meest opmerkelijke verband in dit model wordt gevonden tussen het inkomen en de veiligheidsbeleving. De referentiecategorie is de groep met het hoogste inkomen, zij hebben sterkste gevoelens van onveiligheid in vergelijking met de andere inkomensgroepen. Deze gevoelens van onveiligheid nemen af bij de groep met de laagste inkomens (-0,081), gevolgd door de tweede groep (-0,120), de middelste groep (-0,140) en de een-na-hoogste inkomenscategorie (-0,152). Mensen die meer verdienen voelen zich dus veiliger dan mensen die minder verdienen, met uitzondering van de groep van de hoogste inkomens. Daarnaast is er een positief significant verband gevonden tussen beide vormen van slachtofferschap en de veiligheidsbeleving. Opvallend genoeg is dit verband sterker voor slachtofferschap binnen vijf jaar dan binnen een jaar. Beide verbanden zijn in ieder geval significant. Ook worden er significante verbanden gevonden voor het vertrouwen en de tevredenheid met de buurt op individueel niveau. De enige variabele op individueel niveau die geen significant verband oplevert is het hebben van een koop- of huurwoning. In model 3 zijn de buurtkenmerken toegevoegd, deze laten zien dat er negatieve verbanden zijn gevonden voor en de sociale cohesie in relatie tot de veiligheidsbeleving. Het verband tussen geregistreeerde veiligheid en subjectieve veiligheid was al in het eerste model toegevoegd en dit verband wordt minder sterk naarmate er meer variabelen worden toegevoegd. Het significante verband blijft echter wel bestaan. Opvallend zijn verder de niet-significante verbanden die gevonden zijn voor de buurtvariabelen vertrouwen, SES, percentage allochtonen en in mindere mate de voorzieningen. Vooral het ontbreken van het verband tussen het vertrouwen en de veiligheidsbeleving is opmerkelijk te noemen, aangezien er wel een significant verband gevonden is voor deze variabele op individueel niveau. Tot slot is in model 4 de risicoperceptie toegevoegd als onafhankelijke variabele. Dit heeft als gevolg dat het verband tussen opleiding en de veiligheidsbeleving significant wordt, dit geldt echter alleen voor bewoners met een lage opleiding. Respondenten met een lage opleiding voelen zich verhoudingsgewijs veiliger dan hoogopgeleide respondenten. De bevindingen hiervan liggen niet in lijn der verwachtingen, maar kunnen wellicht wel gekoppeld worden aan de bevinding van de gevoelens van onveiligheid van de hoogste inkomensgroep, in de conclusie zal hier verder op in gegaan worden. Model 4 laat verder zien dat de risicoperceptie een belangrijke voorspeller is voor de veiligheidsbeleving. Het model laat echter ook zien dat er naast de risicoperceptie meerdere determinanten een rol spelen bij het voorspellen van de veiligheidsbeleving en dat het toevoegen van de risicoperceptie er niet voor zorgt dat alle andere verbanden op de veiligheidsbeleving wegvallen. Tot slot is het voor het laatste model, als alle variabelen zijn toegevoegd, gekeken naar de proportie verklaarde variantie. In model 4 ligt dit rond de .33 voor niveau 1, het individueel niveau. En voor level 2, het buurniveau, ligt dit rond de .97. Dit betekent dat 33 procent van de variantie op individueel niveau door de analyse kan worden verklaard

en 97 procent op buurtniveau. Het percentage op buurtniveau ligt weliswaar hoger dan het percentage op individueel niveau, maar hierbij moet echter in ogenschouw worden genomen dat er bijna geen variantie op buurtniveau gevonden is, maar van de variantie die er gevonden is, wordt er door het toevoegen van de buurtkenmerken wel 97 procent van verklaard.

4.2 Verbanden veiligheidsbeleving per thema

In de volgende tabellen worden steeds factoren uit de drie thema's van het Wijkprofiel (veilig, sociaal en fysiek) aan de analyse toegevoegd. Tabel 4.2 geeft eerst een overzicht van alle variabelen.

Tabel 4.2 overzicht afhankelijke variabele en onafhankelijke variabelen. N=14125

	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std. deviatie
Onveiligheidsgevoelens	0,00	3,00	0,57	0,96
Geslacht	0,00	1,00	0,46	0,50
Leeftijd	18,00	97,00	49,30	17,66
Opleiding	0,00	2,00	1,17	0,53
Inkomen	0,00	4,00	34,25	17,66

Veiligheidsbeleving	67,75	169,32	105,98	21,80
Diefstal-subjectief	63,54	188,47	111,25	27,34
Geweld-subjectief	49,30	191,15	107,10	27,98
Inbraak-subjectief	56,33	170,98	105,61	24,44
Vandalisme-subjectief	53,21	178,43	109,52	33,60
Overlast-subjectief	24,41	156,07	103,91	20,19
Diefstal-objectief	14,88	151,38	105,95	19,53
Geweld-objectief	8,83	156,73	103,58	22,81
Inbraak-objectief	40,24	143,45	94,94	21,89
Vandalisme-objectief	15,46	162,21	105,02	27,64
Overlast objectief	19,90	177,67	104,35	37,48
Algemene leefsituatie	36,32	175,91	106,72	30,17
Capaciteiten-subjectief	69,12	149,17	100,17	17,16
Leefomgeving-subjectief	47,77	168,26	103,30	28,02
Meedoen-subjectief	53,16	148,41	101,29	23,21
Binding-subjectief	61,05	158,97	104,61	22,13
Capaciteiten-objectief	65,12	136,50	97,92	15,13
Leefomgeving-objectief	73,69	136,42	100,45	14,58
Meedoen-objectief	20,81	151,60	99,44	25,67
Binding-objectief	33,41	178,17	105,27	38,56
Woontevredenheid algemeen	42,49	176,68	102,91	31,91
Vastgoed subjectief	52,34	144,94	102,91	19,78
Openbare ruimte subjectief	46,08	125,41	97,06	14,91
Voorzieningen subjectief	61,95	146,43	105,73	19,47
Milieu subjectief	64,06	132,81	101,62	16,77
Vastgoed objectief	43,79	153,02	107,75	18,60
Openbare ruimte objectief	48,62	118,46	94,81	15,69
Voorzieningen objectief	18,95	184,50	86,94	28,38
Milieu objectief	18,95	184,50	0,57	0,96
Valid N	14.125			

In de volgende drie tabellen worden steeds buurtfactoren uit het Wijkprofiel toegevoegd aan de analyse. Iedere tabel bestaat uit meerdere modellen. Het eerste model is steeds het basismodel. In dit model is behalve de intercept ook het verband tussen geregistreeerde veiligheid en de veiligheidsbeleving te zien. Daarnaast wordt er in het eerste model gecontroleerd voor verschillende individuele kenmerken, deze zijn weergegeven in tabel 4.3. In de modellen daarna zijn steeds de objectieve en subjectieve factoren van het desbetreffende thema uit het Wijkprofiel toegevoegd. Deze kunnen niet allemaal tegelijk in een model worden verwerkt omdat de buurtkenmerken teveel met elkaar samenhangen waardoor er multicollineariteit zou kunnen ontstaan. Dit houdt in dat variabelen elkaar beïnvloeden waardoor de resultaten niet inzichtelijk worden gemaakt door de analyse. De

buurtkenmerken die wel tegelijk zijn toegevoegd hangen niet met elkaar samen en kunnen dus wel worden gecombineerd in een model. Tot slot dient er rekening gehouden te worden met de richting van de waarden van de kenmerken. Het Wijkprofiel is zo opgebouwd dat een hogere score een 'betere' score voor de wijk is, zo ook met criminaliteit. Een hogere score voor criminaliteit staat voor een lagere criminaliteit in de wijk. De geregistreerde veiligheid gaat daarentegen over het aantal registraties van criminaliteit, deze variabele is dus andersom waarbij een hogere score voor meer criminaliteit staat.

Tabel 4.3: Coëfficiënten van multilevel regressie analyse, afhankelijke variabele: Gevoelens van onveiligheid in eigen buurt. N=14.125

Fixed effects	Nulmodel	Model 1
Intercept	0.565***	0.388***
Geslacht (ref=man)		0.201***
Leeftijd		0.001
Opleiding (ref =hoog)		
laag		-0.093***
midden		-0.010
Inkomen (ref=3200 euro of meer)		
0-1050 euro		0.037
1050-1400 euro		0.031
1400-1850 euro		-0.064**

1850-3200 euro		-0.091***
missende waarde		-0.108***
Variantie		
Individu	0.883***	0.868***
Buurten	0.038***	0.036***
Model fit		
-2 Log Likelihood	38474.147	38240.355

4.2.1 Thema Veilig

Tabel 4.4: Coëfficiënten van multilevel regressie analyse, afhankelijke variabele: Gevoelens van onveiligheid in eigen buurt. N=14.125; Thema: Veilig. Gecontroleerd voor individuele kenmerken: geslacht, leeftijd, opleiding en inkomen.

	Nulmodel	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Intercept	0.565***	0.483***	0.840***	1.151***	1.191***	0.944***
Diefstal-objectief		-0.001				
Geweld- objectief			-0.004***			
Inbraak- objectief				-0.003***		
Vandalisme- objectief				-0.003*		
Overlast- objectief				-0.002**		
Diefstal-subjectief					-0.001	
Geweld-subjectief					-0.003***	
Inbraak-subjectief					-0.002***	
Vandalisme- subjectief					-0.000	
Overlast-subjectief					-0.003***	
Veiligheidsbeleving						-0.005***
Variantie						
Individu	0.883***	0.868***	0.868***	0.868***	0.869***	0.868***
Buurtten	0.038***	0.036***	0.027***	0.015***	0.002	0.001
Model fit						
-2 Log Likelihood	38474.147	38239.471	38221.981	38188.342	38120.470	38102.981

In Tabel 4.4 wordt de veiligheidsbeleving getoetst aan de hand van kenmerken van het Wijkprofiel uit het thema 'veilig'. Allereerst is de intraklasse correlatie berekend. En deze is in dit model erg laag (0,001). Dit betekent dat het grootste gedeelte van de gevoelens van onveiligheid worden verklaard door individuele kenmerken en er eigenlijk weinig verschillen gevonden worden tussen buurten, met andere woorden, verschillen in de veiligheidsbeleving worden vooral gevonden op individueel niveau (level 1). De tabel laat zien dat er een positief verband bestaat tussen verschillende onderdelen van het thema 'veilig' en de gevoelens van onveiligheid in de buurt. Zo worden er significante verbanden gevonden voor de objectieve onderdelen; Geweld, inbraak, overlast en vandalisme. En zijn er significante verbanden gevonden voor de subjectieve componenten; geweld, inbraak en overlast. Alle verbanden zijn negatief. Buurtbewoners voelen zich veiliger in buurten die goed scoren op deze onderdelen, dan buurten die slechter scoren op deze onderdelen. De enige componenten waar geen significante verbanden voor zijn gevonden zijn vandalisme subjectief en zowel het objectieve als subjectieve component diefstal.

4.2.2 Thema sociaal

Tabel 4.5: Coëfficiënten van multilevel regressie analyse, afhankelijke veiligheidsbeleving. Thema: Sociaal. N=14125.
Gecontroleerd voor individuele kenmerken: geslacht, leeftijd, opleiding en inkomen.

	Nulmodel	Model 1	Model 2	Model 3
Intercept	0.565***	1.368***	1.095***	0.761***
Capaciteiten-objectief		-0.006***		
Leefomgeving-objectief		0.001		
Meedoen-objectief		-0.003		
Binding-objectief		-0.002**		
Capaciteiten-subjectief			-0.004***	
Leefomgeving-subjectief			-0.001	
Meedoen-subjectief			-0.001	
Binding-subjectief			-0.001	
Algemene leefsituatie				-0.004***
Variantie				
Individu	0.883***	0.868***	0.868***	0.869***
Buurten	0.038***	0.009***	0.012***	0.016***
Model fit				
	38474.147	38165.016	38176.021	38199.197

In tabel 4.5 wordt het thema 'sociaal' behandeld. Het eerste model is het basismodel en is gelijk aan het eerste model uit tabel 4.4. In model 1 zijn alle objectieve kenmerken van het thema 'sociaal' toegevoegd en in het tweede en derde model alle subjectieve kenmerken. Het eerste model laat een significant negatief verband zien tussen de veiligheidsbeleving en de objectieve variabelen capaciteiten en binding. Vooral het verband tussen capaciteiten en de veiligheidsbeleving is erg sterk is (-0,006). Daarnaast is er ook een relatief sterk (-0,004) significant negatief verband gevonden voor de subjectieve variant van capaciteiten en de algemene leefsituatie. Alle significante verbanden zijn negatief. Dat betekent dat bewoners zich minder onveilig voelen in een wijk die goed scoort op deze vier punten. Voor de overige variabelen, te weten; leefomgeving, meedoen op (objectief) en leefomgeving, meedoen en binding (subjectief) zijn er geen significante verbanden gevonden.

4.2.3 Thema Fysiek

Tabel 4.6: Coëfficiënten van multilevel regressie analyse, afhankelijke veiligheidsbeleving. Thema: Fysiek. N=14125

	Nulmodel	Model 1	Model 2	Model 3
Intercept	0.565***	1.063***	1.069***	0.849***
Vastgoed objectief		-0.007***		
Openbare ruimte objectief		-0.002**		
Voorzieningen objectief		0.003*		
Milieu objectief		0.001		
Vastgoed subjectief			-0.002**	
Openbare ruimte subjectief			-0.004***	
Voorzieningen subjectief			0.001	
Milieu subjectief			-0.001	
Woontevredenheid algemeen				-0.004***
Variantie				
Individu	0.883***	0.868***	0.868***	0.868***
Buurten	0.038***	0.012***	0.010***	0.008***
Model fit				
	38474.147	38176.538	38165.999	38160.549

Tabel 4.6 bestaat uit het basismodel en toevoegingen van kenmerken uit het thema 'fysiek'. Ook voor dit laatste thema is de intraklasse correlatie erg laag en wordt er dus bijna geen variantie gevonden op buurtniveau. In model 1, 2 en 3 zijn de objectieve en subjectieve kenmerken uit het thema fysiek toegevoegd. In model 1 zijn er significante verbanden gevonden voor de objectieve variabele van openbare ruimte, vastgoed en voorzieningen. In een wijk die beter scoort op een van deze drie variabelen zijn de gevoelens van onveiligheid minder groot dan in een wijk die slechter scoort op deze punten. De toevoeging van de subjectieve kenmerken in de modellen daarna laten negatieve verbanden zien voor vastgoed en de openbare ruimte. Dat wil zeggen dat mensen zich veiliger voelen in buurten waarin zij zelf vinden dat de openbare ruimte genoeg onderhouden is. Tot slot is ook in dit model een verband gevonden tussen de algemene woontevredenheid en de veiligheidsbeleving. Ook hier geldt dat men zich minder onveilig voelt in wijken die beter scoren op de algemene woontevredenheid.

5. Conclusie & Discussie

In de resultaten is naar voren gekomen dat verschillende variabelen samenhangen met de veiligheidsbeleving in Rotterdam. In dit hoofdstuk zullen deze verbanden besproken worden en zullen de meerwaarde en beperkingen van dit onderzoek aan bod komen.

Objectieve criminaliteit

Het vertrekpunt van dit onderzoek is de relatie tussen objectieve en subjectieve veiligheid. In de inleiding is naar voren gekomen dat er discrepantie bestaat tussen deze twee vormen van veiligheid en deze bevindingen worden in de literatuur theoretisch ondersteund. Het vorige hoofdstuk heeft laten zien dat de objectieve veiligheid in ieder geval een gedeelte van de subjectieve veiligheid verklaart. Het gevonden verband is echter absoluut geen een-op-een relatie te noemen maar het bevestigt wel dat de geregistreeerde criminaliteit een rol speelt bij de veiligheidsbeleving van bewoners in Rotterdam. Op basis van deze bevindingen kan de eerste hypothese aangenomen worden.

Kwetsbaarheid

Kwetsbaarheid is in dit onderzoek onderverdeeld in geslacht, leeftijd, opleiding, financiële situatie en het type woning van de respondent. De eerste twee variabelen spelen voornamelijk een rol bij de fysieke kwetsbaarheid die men kan ervaren omdat zij het gevoel kunnen hebben minder weerbaar te zijn tegen fysiek geweld. Vanderveen (1999) stelt dat mensen die zich kwetsbaar beschouwen het gevoel hebben dat zij zich minder goed kunnen verdedigen en zij daarom angstiger zijn voor gevaar. De theorie stelt dat deze dreiging daarom een negatieve invloed kan hebben op de veiligheidsbeleving. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat vrouwen zich onveiliger voelen dan mannen. Ook voelen mensen zich onveiliger als zij ouder zijn. Beide bevindingen liggen in lijn met de verwachtingen en bevestigen de theorie van Vanderveen. Op basis van deze bevindingen kunnen hypothese 9 en 10 aangenomen worden. De variabelen opleiding, financiële situatie en type woning richten zich vooral op de sociaaleconomische status van de respondent. Er is geen verband gevonden voor het type woning en de veiligheidsbeleving, de 12^e hypothese wordt daarmee verworpen. Voor het opleidingsniveau wordt er alleen voor de laagopgeleide categorie een significant verband gevonden met betrekking tot de veiligheidsbeleving. Dit betekent dat mensen met een lage opleiding zich veiliger voelen dan respondenten met een midden of hoge opleiding uit dit onderzoek. Deze bevindingen liggen niet in de lijn van de theorie van McCoy (1996). McCoy stelt dat bewoners uit lagere sociaaleconomische klassen zich kwetsbaarder voelen en zich daarom onveiliger voelen doordat zij minder de beschikking hebben van financiële en/of culturele hulpbronnen. De 11^e hypothese wordt op basis van deze bevindingen verworpen. Ook de resultaten voor het verband tussen het

opleidingsniveau en de veiligheidsbeleving zijn opvallend te noemen. Daar waar volgens Elchardus (2006) kon worden gesteld dat een lagere opleiding een negatief effect zou hebben op de veiligheidsbeleving zijn in dit onderzoek tegenovergestelde resultaten gevonden. Ook de 13^e hypothese wordt daarmee verworpen.

Slachtofferschap

In dit onderzoek is onderscheid gemaakt tussen slachtofferschap in het afgelopen jaar en slachtofferschap in de afgelopen vijf jaar. Voor beide variabelen zijn significante verbanden gevonden. Deze bevindingen bevestigen de theorie van Wilsen (1997); Wilsen stelt dat slachtoffers van criminaliteit angstiger door het leven gaan dan mensen die geen slachtoffer zijn geweest van criminaliteit. Een opmerkelijke uitkomst is dat het verband tussen de veiligheidsbeleving en slachtofferschap binnen vijf jaar sterker is dan het verband tussen de veiligheidsbeleving en het slachtofferschap in het afgelopen jaar. Een mogelijke oorzaak hiervoor is dat respondenten kleinere vormen van slachtofferschap misschien sneller vergeten, waardoor er relatief meer zware vormen van slachtofferschap voorkomen dan het geval is bij slachtofferschap binnen een jaar.

Tevredenheid & Vertrouwen

De hypothese luidt dat er een positief verband bestaat tussen de tevredenheid en vertrouwen op individueel niveau en de veiligheidsbeleving. Bewoners die meer vertrouwen hebben in de overheid(instanties) of meer tevreden zijn met de buurt, voelen zich veiliger dan bewoners die minder vertrouwen hebben in overheidsinstanties. Het vertrouwen in overheidsinstanties, en daarmee bijvoorbeeld ook in de politie die de veiligheid zou moeten waarborgen, speelt een belangrijke rol bij de veiligheidsgevoelens, zo stelt Brusik (1997). De relatie tussen tevredenheid met de buurt en de veiligheidsbeleving is in mindere mate van belang, omdat de relatie waarschijnlijk beide kanten op werkt. Iemand kan tevreden zijn met de buurt omdat hij zich daar veilig voelt en vice versa. In dit onderzoek zijn bij beide variabelen significante verbanden gevonden en op basis daarvan kunnen de vijfde en zesde hypothese worden aangenomen.

Sociale cohesie

Er is een verband gevonden voor sociale cohesie en de veiligheidsbeleving. Er zijn verschillende theorieën en studies die dit verband veronderstellen. Sampson (1997) stelt dat sociale cohesie en de bereidheid om in te grijpen leidt tot minder criminaliteit in de buurt. Daarnaast stelt Blokland (2009) dat oppervlakkig contact tussen mensen voor bindingen met de buurt kunnen zorgen waardoor bewoners zich veiliger gaan voelen. Dit onderzoek bevestigt dus de genoemde stellingen.

Risicoperceptie

De verwachting was dat men zich onveiliger voelt naarmate men het risico op criminaliteit in de buurt hoger inschat. Hiervoor is het model van Boers e.a. (2008) en Wittebrood (2007) gebruikt. Alleen is de risicoperceptie in dit onderzoek niet meegenomen als mediërende variabele. Uit de resultaten blijkt dat de risicoperceptie een belangrijke rol vervult bij het voorspellen van de veiligheidsbeleving, waardoor er een deel van de variabelen indirect via de risicoperceptie tot de veiligheidsbeleving leidt. De verbanden van deze variabelen verdwijnen echter nergens helemaal, waardoor de risicoperceptie een minder grote rol speelt dan vooraf werd verwacht. De eerder beschreven verbanden hebben, ondanks het toevoegen van de risicoperceptie, allemaal een direct verband met de veiligheidsbeleving. De 15^e hypothese van dit onderzoek kan daarom worden aangenomen.

Ontbreken van buurteffecten

Naast de gevonden significante verbanden zijn er ook een aantal verwachtingen niet uitgekomen. Deze worden vooral terug gevonden bij de buurteffecten. Ondanks eerdere bevindingen in studies van Wittebrood (2003, 2006), Boers et al. (2006), Oppelaar(2006), en Wilsen (2006), waar al werd gesteld dat buurtkenmerken een beperktere rol spelen bij de veiligheidsbeleving in vergelijking met de individuele kenmerken, is het toch opmerkelijk dat er in dit onderzoek bijna helemaal geen buurteffecten gevonden zijn. Gernerden (2006) stelt in zijn onderzoek naar de veiligheidsbeleving dat fysieke buurtkenmerken zoals type woning, inrichting en het aantal sociale voorzieningen een belangrijke rol spelen bij de beleving van veiligheid. Deze worden niet terug gevonden in dit onderzoek. De zevende hypothese kan daarom worden verworpen. Ook de tweede, derde en achtste hypothese voor respectievelijk; de sociaaleconomische status, het percentage (niet)-westerse allochtonen en de verhuismobiliteit, kunnen niet worden aangenomen. Blokland(2008), Sampson (1997) en Wittebrood (2003, 2006) hebben allen echter wel terecht gewezen op het belang van het sociaal weefsel in de buurt in de vorm van sociale cohesie. Dit buurtkenmerk is samen met de geregistreerde veiligheid het enige kenmerk dat een kleine rol speelt als determinant van de veiligheidsbeleving. De vierde hypothese over het verband tussen de sociale cohesie op buurniveau en de veiligheidsbeleving kan daarom worden aangenomen.

Verbanden tussen thema's en de veiligheidsbeleving

Het tweede deel van de analyses is als extra analyse verricht in opdracht van de Gemeente Rotterdam en draagt niet direct bij aan het beantwoorden van de probleemstelling. Hier is echter wel een deelvraag voor geformuleerd en deze luidde als volgt: "Wat is de samenhang tussen subjectieve veiligheid en andere buurtkenmerken?" De resultaten hiervan zijn in het vorige hoofdstuk besproken en reeds duidelijk werd zitten er een aantal beperkingen aan deze analyses zitten.

Het is lastig bevindingen te evalueren van analyses waar voorafgaand geen concrete verwachtingen aan zijn geformuleerd, maar desondanks zijn er wel interessante bevindingen gevonden. Er zijn verschillende verbanden gevonden bij de thema's veilig en fysiek. Opvallend genoeg zijn er in deze modellen wel meerdere buurtkenmerken gevonden die samenhangen met de veiligheidsbeleving. De resultaten uit deze analyse laten zien dat de veiligheidsbeleving naast de feitelijk geregistreeerde veiligheid ook samenhangt met fysieke en sociale buurtkenmerken. Deze verbanden zijn echter wel erg zwak. De oorzaak hiervan kan misschien gevonden worden in de totstandkoming van de kenmerken. De waarden die zijn gebruikt in deze analyse bestaan uit gemiddelde scores die weer bestaan uit meerdere deelvragen, die wellicht niet allemaal hetzelfde meten. Mogelijk zitten er specifieke items tussen die een belangrijke rol spelen bij de veiligheidsbeleving, maar omdat deze slechts een klein onderdeel vormen van het gemiddelde cijfer, komt deze rol in de analyses niet naar voren. Een oplossing hiervan zou kunnen zijn om nog gericht en nog specifiekere variabelen toe te voegen binnen het thema sociaal, zonder hier cijfergemiddelden voor te gebruiken zoals dat nu gedaan is. Daarnaast was er sprake van multicollineariteit waardoor het niet mogelijk is geweest alle variabelen in een model te krijgen. De grote samenhang tussen de onafhankelijke variabelen heeft ervoor gezorgd dat alle variabelen een voor een zijn getoetst waardoor er geen compleet model voor gemaakt kon worden. Deze bevindingen bevestigen de verwachtingen dat het lastig is om zoveel verschillende variabelen in een model te stoppen. Het is daarom voor een eventueel vervolgonderzoek zaak om gericht en selectiever variabelen te kiezen voor de analyses.

Discussie

De probleemstelling die voorafgaande aan dit onderzoek werd geformuleerd luidt als volgt:

“Hoe kunnen gevoelens van onveiligheid in Rotterdamse buurten verklaard worden, en welke rol spelen individuele kenmerken van bewoners en buurtkenmerken (waaronder geregistreeerde veiligheid) hierin?”

Er zijn verschillende verbanden gevonden voor diverse kenmerken en de subjectieve veiligheid. Opvallender is het ontbreken van verschillende verbanden op buurniveau. Behalve de sociale cohesie en de objectieve veiligheid zijn er geen buurtkenmerken gevonden die samenhangen met de veiligheidsbeleving van de Rotterdamse burger. Wellicht speelt het ontbreken van een structurele discrepantie tussen objectieve en subjectieve veiligheid hier een rol bij. Deze discrepantie is immers niet in elke buurt in Rotterdam gevonden, maar slechts voor een beperkt aantal. Cijfers uit het wijkprofiel laten zien dat de verhoudingen tussen deze twee vormen van veiligheid eigenlijk altijd verschillend is. In sommige buurten scoort de objectieve veiligheid beter dan de subjectieve, in sommige buurten is de score nagenoeg gelijk terwijl in andere wijken de subjectieve veiligheid weer lager scoort dan de objectieve veiligheid. Deze constatering is, naast een mogelijke verklaring voor

het ontbreken van buurteffecten, ook een punt van kritiek voor dit onderzoek, omdat er in dit onderzoek als uitgangspunt is genomen dat de subjectieve veiligheid structureel lager scoort dan de objectieve veiligheid. Voor vervolgonderzoek is het wellicht interessant om onderscheid te maken tussen wijken waar deze discrepantie te vinden is, en deze te vergelijken met bijvoorbeeld wijken waar de objectieve veiligheid juist lager scoort dan de subjectieve veiligheid. Het blijft echter vooralsnog onverklaarbaar waarom er weinig buurteffecten zijn gevonden. Resultaten uit onderzoeken van Wilsem (2006), Wittebrood (2006) maar vooral uit het onderzoek van Oppelaar (2008) laten wel sterke verbanden zien op buurtniveau. Bij elk van deze datasets zijn echter kanttekeningen te plaatsen. Zo maakte Oppelaar (2008) bijvoorbeeld gebruik van een dataset die voornamelijk bestaat uit hoger opgeleiden met een bovengemiddelde interesse in maatschappelijke vraagstukken. De uitkomsten van dit onderzoek zijn in mijn ogen daarom minder goed bruikbaar en geven geen goed beeld van de werkelijkheid. Ook in verschillende onderzoeken van Wittebrood komt het belang van buurtkenmerken duidelijk naar voren. Bij deze onderzoeken is echter steeds de dataset Politie-monitor Bevolking (PMB) uit 1999 gebruikt, terwijl in dit onderzoek gebruik is gemaakt van een nieuwere en uitgebreidere dataset. De dataset dient echter niet als rede gebruikt te worden voor het ontbreken van buurteffecten terwijl deze in andere onderzoeken wel zijn gevonden. Het tweede deel van de analyse bewijst dat er weldegelijk samenhang bestaat voor verschillende sociale en fysieke factoren en de veiligheidsbeleving. Waarom deze in het eerste deel niet zijn gevonden blijft vooralsnog onduidelijk.

De uitkomsten van dit onderzoek voldoen deels aan de vooraf geformuleerde verwachtingen. Het conceptueel model is grotendeels bevestigd door de resultaten en de gevonden theorie sluit hier bijna overal naadloos op aan. Toch zijn er kanttekeningen te plaatsen bij het uiteindelijke resultaat. Juist door de veelheid aan gevonden theorie en de uitkomsten die hierop aansluiten zorgt voor, wetenschappelijk gezien, een beperkt onderzoek. De modellen zijn weinig vernieuwend gebleken ten opzichte van de bestaande literatuur en de geformuleerde verwachtingen evenmin. Toch kan er met tevredenheid gekeken worden naar het onderzoek en de daarbij horende resultaten. Het onderzoek geeft inzicht in de samenhang in Rotterdam en zou als leidraad kunnen dienen voor beleidsbepalers op het gebied van veiligheidsbeleving en geeft daarmee antwoord op de vragen van de opdrachtgever. Ondanks het gebrek aan opzienbarende conclusies wordt er wel een bevestigend antwoord gegeven waar toekomstig beleid voor Rotterdamse buurten kan worden afgestemd.

De modellen verklaren bij lange na niet volledig de veiligheidsbeleving maar hiermee is getracht de complexe realiteit op een simpele overzichtelijke manier in kaart te brengen. Er zijn veel factoren die een rol spelen bij de uiteindelijke veiligheidsbeleving van bewoners en is daarom haast onmogelijk om alle factoren in een model te verwerken. In dit onderzoek is ongeveer 25% van de veiligheidsbeleving

op individueel niveau verklaard. Dat wil zeggen dat er nog 75% onverklaarde variantie is. Naast de in het model genoemde factoren zijn er onbehandelde factoren die een rol spelen bij de veiligheidsbeleving, hiervoor kan gedacht worden aan persoonskenmerken en toevalligheden.

- Bruinsma, G.J.N. en Bernasco, W. (2004) De Stad en Sociale Onveiligheid. Een State-of-the-Art van wetenschappelijke kennis in Nederland. Leiden : NSCR.
- Boers, J. (2008). Angst en vertrouwen: Het effect van positieve en negatieve factoren op veiligheidsbeleving. Samenwerking tussen Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam en de Vrije Universiteit van Amsterdam, 2008.
- Elchardus, M. de Groof, S. Smits, W. (2003). Onveiligheidsgevoelens, een literatuurstudie. Studie uitgevoerd in opdracht van de Koning Boudewijnstichting. 2003.
- Ferraro, K.F. & LaGrange, R. (1987). The Measurement of Fear of Crime. In: Sociological Inquiry (57) 1, 70-101.
- Field, A. (2005). Chapter 15: Exploratory Factor Analysis. In: Discovering Statistics using SPSS, 619-680. London: Sage.
- Gernerden, E. van, en H. Staats (2006). Ontwerp en sociale veiligheid: eindrapportage. Leiden: Universiteit Leiden.
- Kleinhans, R. & Bolt, G. (2013). More than just fear: on the intricate interplay between perceived neighbourhood disorder, collective efficacy, and action Journal of Urban Affairs, 0, 1-28.
- Lee, M.R. & T. Earnest (2003). Perceived Community Cohesion and Perceived Risk of Victimization. A Cross-national Analysis. In: Justice Quarterly (20) 1, 131-157.
- Leerkes, A., W. Bernasco (2010). The Spatial Concentration of Illegal Residence and Neighborhood Safety.
- McCoy, H.V. et al. (1996). Lifestyles of the Old and Not So Fearful: Life Situation and Older Persons' Fear of Crime. In: Journal of Criminal Justice (24) 3, 191-206.
- Oppelaar, J. en Wittebrood, K. (2006). Angstige burgers? De determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (scp-publicatie 2006/18).
- Oppelaar, J. Wittebrood, K. (2011) Angstige burgers? Rapportage over veiligheidsbeleving in de buurt. In: OIV, Onderzoek en integrale vraagstukken. Gemeente Den Haag. Nr 11, Jaargang 2011.
- Sampson, R., Raudenbush, F. & Earls, F. (1997). Neighbourhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. Science, 277, 918-924.
- Sampson, R. J. (2012) Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect. Chicago, University of Chicago Press.
- Vanderveen, G. (2006), Interpreting Fear, Crime, Risk and Unsafety, Rotterdam: Phd. Thesis Erasmus. Universiteit Rotterdam.
- Wilsem, J. van, K. Wittebrood en N.D. de Graaf (2003). Buurtdynamiek en slachtofferschap van criminaliteit: een studie naar de effecten van sociaal- economische stijging, daling en

- Wilsem, J. van, K. Wittebrood and N. de Graaf (2006), Socioeconomic Dynamics of Neighborhoods and the Risk of Crime Victimization: A Multilevel Study of Improving, Declining, and Stable Areas in The Netherlands. *Social Problems*, 53, pp. 226-247.
- Wittebrood, K. Aandacht voor de wijk (SCP, 2006). Hoofdstuk 3 (De samenhang tussen fysieke en sociale kenmerken van de buurt en de leefbaarheid en veiligheid) stabiliteit in Nederlandse buurten. In: Mens en Maatschappij, jg. 78, nr. 1, p. 4-28.
- Warr, M. (2000). Fear of Crime in the United States: Avenues for Research and Policy. In: Duffee (red.), Measurement and Analysis of Crime and Justice, 451-489. Washington: National Institute of Justice.

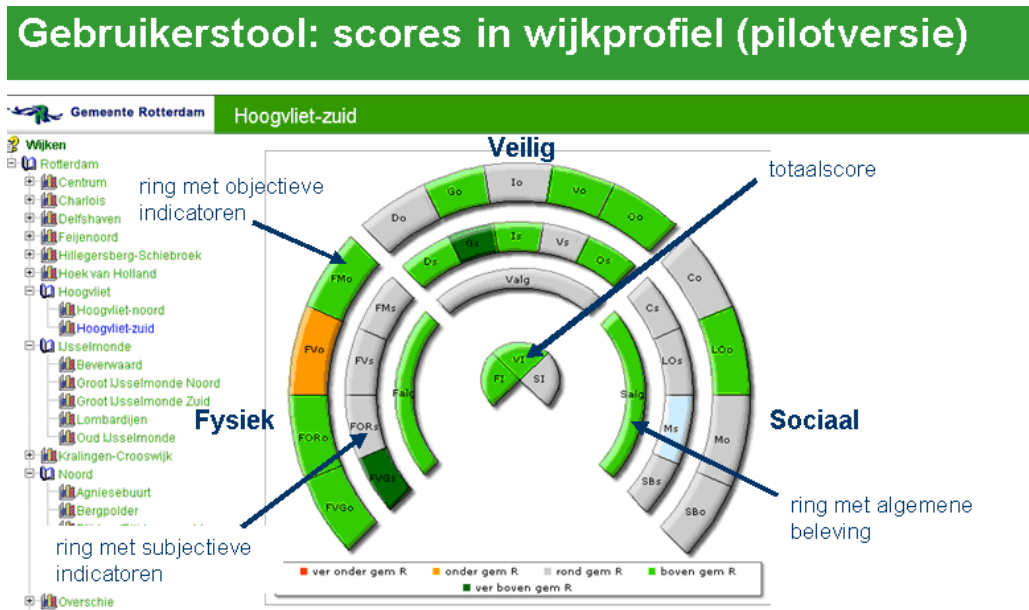
Bijlagen

Bijlage 1:

Overzicht indicatoren Wijkprofiel

Datum: 9 oktober 2013

Het wijkprofiel bevat indicatoren op wijkniveau die de staat van de wijk op het gebied van veiligheid, sociaal en fysiek weergeven. Het instrument bestaat uit ringen met subjectieve en objectieve informatie over de wijk, ingedeeld in verschillende thema's. Elk thema bestaat uit diverse indicatoren. De subjectieve indicatoren hebben betrekking op de mening van bewoners. De objectieve indicatoren gaan over de feitelijke situatie, zoals die in diverse registraties van de gemeente en andere organisaties is vastgelegd.

In de buitenring van het Wijkprofiel staan de samengestelde themascores van de objectieve indicatoren. In de middenring zijn de subjectieve themascores opgenomen. De binnenring is een weergave van de algemene beleving van bewoners over sociaal, veiligheid en fysiek. De kern van het Wijkprofiel bestaat uit een samenvattende totaalscore.

In de gebruikerstool van het wijkprofiel kunnen onderliggende indicatoren zichtbaar worden gemaakt door in de ringen te klikken op de naam van een thema. De scores van de indicatoren die zichtbaar worden gemaakt zijn de oorspronkelijke meeteenheden; dus geen indexscores, maar percentages, promillages, schaalscores etc.

Deze notitie geeft het concept-overzicht van de indicatoren in het Wijkprofiel. Achtereenvolgens wordt de opbouw van het sociale domein, het fysieke domein en het veiligheidsdomein beschreven.

Wijkprofiel Sociaal

Het sociale domein in het Wijkprofiel is opgebouwd uit de thema's Capaciteiten, Sociale Leefomgeving, Meedoen en Sociale Binding. Verder wordt een beeld gegeven van de kwaliteit van het leven zoals die door de bewoners wordt ervaren.

Bij Capaciteiten gaat het om opleiding, inkomen, gezondheid, taalbeheersing en het gevoel van levenscontrole.

De aspecten van de Sociale Leefomgeving die van belang worden geacht zijn: voorzieningen (die participatie mogelijk maken), aantrekkelijke sociale omgeving en een stimulerende en betrouwbare overheid.

Bij Meedoen worden verschillende vormen onderscheiden waarop mensen meedoen aan de samenleving: sociaal-economisch (werk en school), maatschappelijk (vrijwilligerswerk, mantelzorg), sociaal-cultureel (sport, cultuur, recreatie) en niet doelgerichte ofwel vrijetijdscontacten (in de buurt, met familie en vrienden etc). Daarnaast gaat het bij meedoen over de kwaliteit van het meedoen.

Binding heeft betrekking op het gevoel van verbondenheid met een buurt en op de verantwoordelijkheid die bewoners voelen voor de kwaliteit van de samenleving.

Wijkprofiel Fysiek

Het fysieke domein in het Wijkprofiel is opgebouwd uit de thema's Vastgoed, Openbare Ruimte, Voorzieningen en Milieu. Verder wordt een beeld gegeven van de woonbeleving van de wijk zoals die door de bewoners wordt ervaren.

Bij Vastgoed gaat het om kwaliteit van en tevredenheid over de woningen en gebouwen.

Aspecten van de Openbare Ruimte die van belang worden geacht zijn: schoon en heel, de beschikbaarheid van groen, veiligheid en onderhoud van stoepen en fietspaden, de toegankelijkheid van de wijk voor autoverkeer en de straatverlichting.

Bij Voorzieningen gaat het om de aanwezigheid en bereikbaarheid van winkels voor dagelijkse boodschappen, medische (eerstelijns) voorzieningen, banken/postkantoor, sportvoorzieningen, openbaar vervoer en parkeren.

Milieu heeft betrekking op de aspecten lucht, geluid, wateroverlast en externe veiligheid.

Wijkprofiel Veilig

Het domein veilig in het Wijkprofiel is opgebouwd uit de thema's Diefstal, Geweld, Inbraak, Vandalisme en Overlast. Verder wordt een beeld gegeven van de veiligheidsbeleving van de wijk zoals die door de bewoners wordt ervaren.

De objectieve indicatoren bestaan uit geregistreerde misdrijven en meldingen van overlast.

De subjectieve indicatoren hebben betrekking op vragen uit de enquête over slachtofferschap en de mate waarin bewoners veiligheidsthema's als buurtprobleem ervaren en of men deze thema's zelf als overlastgevend heeft ondervonden.